

ŽENSKI SVET

 1938 · LETO · XVI

OKTOBER SLOVENSKE ŽENE ČEŠKIM IN SLO-
VAŠKIM SESTRAM · GOSPA MARIJA
MAISTROVA · ERNA MUSER: VSE JE MOJ KRAS · MI-
LICA Š. OSTROVŠKA: VRNITEV · VIDA TAUFER: ZLATO
LISTJE · MUNIH JOŽI: ŠPELCA BO SVETNICA · INA
SLOKAN: DELOŽACIJA · Z. P.: KITAJKA PRIPOVEDUJE
· APEL NA VEST SVETA · I.: Z MAJHNIM PARNIKOM
PO JUŽNEM JADRANU · KRITIKE IN POROČILA · OB-
ZORNIK · PRIFLOGE: NAŠ DOM, MODNA PRILOGA.
KROJNA POLA

*Doma in na potovanju,
preden greš spat, vedno:*

Chlorodont zobna pasta

Mestna hranilnica Ljubljanska

ima

lastnih rezerv okoli Din 25.000.000.—

Nove in oproščene vloge

Din 195.900.000.—

so vsak čas izplačljive brez vsake omejitve

**Za vse obveze hranilnice jamči
mestna občina Ljubljanska**

Tujskoprometna-gospodarska zadruga

„TOUREX - Slovenia“

v Ljubljani, Masarykova cesta 12

priredi za svoje člane

dne 12. in 13. oktobra

dvodnevni izlet v Gorico, na Doberdob in v Trst z avtobusi.

Cena din 120.—

Dne 15. in 16. oktobra

v Trst, Doberdob in Gorico z motocikli, avtomobili in avtobusi.

Podrobnejša pojasnila v društvenem lokalu na Masarykovi cesti številka 12

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša din 64.—, polletna din 33.—, četrtletna din 17.— Posamezna številka din 6.—. Sam list s prilogo «Naš dom» din 40.—, samo priloge din 48.—. Za Italijo Lit. 24.—, posamezna številka Lit 250; za ostalo inozemstvo din 85.—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani številka 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici številka 12/II. Telefon številka 52-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavniki Peter Veit, Vir.)

Slika na naslovni strani: Kocjančič Oskar: Ciganka z otrokom.

Slovenske žene češkim in slovaškim sestram

Komaj dvajset let po koncu evropskega klanja, potem ko smo si zlasti žene skoraj vseh narodov prizadevale, vkoreniniti v svetu misel večnega miru med narodi, smo morda tik pred novim krvavim svetovnim obračunavanjem. In v dnu naših src nas je groza nove morije; v ženi, ki je nositeljica in roditeljica novih življenj, je gotovo vse bolj kot v možu živa želja in hotenje po ohranitvi vsega, kar je zrastle iz njene krvi. Ne za smrt, za življenje so že tolike matere porajale v bolečinah. Ne za smrt . . . toda v nekih okoliščinah je življenje slabše od smrti. — Kaj bi ti življenje, ako je okrog tebe mrtvo vse, zaradi česar je življenje vredno življenja, kaj bi ti življenje, v katerem ti je zaprta pot do svobode, resnice in pravice. Za življenje porajajo žene v bolečinah, toda ne za samo golo telesno življenje, za življenje v najvišjem pomenu besede, zato se tudi smrti ne boje, če gre preko nje pot do življenja. V svoji največji bolečini si je govorila mati deveterih, na Kosovem padlih, Jugovicev:

*Ja ih mlada ni rodila nisam
da mi leže na meku dušeku,
več da brane zemlju od dušmana.*

Danes čustvuje tako sto in sto čeških in slovaških mater in z njimi vse žene, ki se bolj kot telesne smrti boje teme in sužnjosti, ki preti zatemniti pot, po kateri mora človeštvo, in vkovati slehernega izmed nas, da bi nihče iz teme ne mogel v svetlobo.

Težki dnevi vise nad nami, vse težji in bližji še nad našimi češkimi in slovaškimi sestrami, in ne moremo jim pomagati, samo topel pozdrav jim lahko pošljemo in poslale smo preko slovenskega dela Jugoslovanske ženske zveze češkoslovaški ženski zvezi naslednje besede:

«V teh težkih dneh, ko stojite na braniku miru in svobode, smo slovenske žene z žalostjo in vendar z vero v Vaš pogum in Vašo odločnost v srcu z Vami in bomo z Vami vse dni, ki bodo težji morda sledili, če bo hotel pogoltni in krivični svet seči po Vaših v dolgah borbah in s težkimi žrtvami pridobljenih pravicah, kajti zavedamo se: ko branite svojo državo, ko branite svojo neodvisnost, ko branite mir, svobodo in demokracijo, branite tudi vse človečanske in državljanske pravice, ki gredo ženi in ki ste jih Ve, sodržavljanke velikega in neumrljivega zagovornika in borca za človečanske in še posebej ženske pravice, Tomaža G. Masaryka, v toliki meri dosegle. Zato Vam kličemo: Ne dajte, da bi ugasnila luč, v katero se oziramo slovenske žene, ne dajte, da bi na tem koščku Evrope, ki nam je bil v uteho in vzpodbudo, zavladal mrak, zavladala težka pest, zavladala ženo ponižujoča in usužnjujoča miselnost!

Me, sestre, smo z Vami!»

Gospa Marija Maistrova

Dne 19. septembra je v prvih popoldanskih urah odjeknila po Mariboru tužna vest: gospe Maistrove ni več! Preminula nam je vsem tako nepričakovano, da prvimi poročilom o smrti sploh nismo mogli verjeti. Vedeli smo sicer o težki njeni boleznii in operaciji, da pa je tako hudo, tega se nismo zavedali. Še ob otvoritvi mariborskega tedna smo jo videli vso živahno in veselo med nami. Kako ji je v veselju in ponosu žarelo oko, ko je stala v kulturnem predelu razstave ter zrla v kroniko društva, ki mu je predsedovala skoro 20 let! In v drugih delih razstave je tolikokrat našla svoje ime, jasno začrtan uspeh svojega dela.

Gospa Marija Maistrova, roj. Strgar je bila rojena 15. januarja 1885 v Gor. Logatcu. Njen oče je bil okr. zdravnik, pozneje sanitetni nadzornik v Ljubljani.

Svoja mladostna leta je preživela v Logatcu in v Ljubljani. Tu je tudi dovršila višjo dekliško šolo, oziroma licej. Dne 14. marca 1905 se je v Ljubljani poročila z Rudolfom Maistrom. Od tega dne dalje stopa kot žena in mati po poti skrbi in trpljenja. S svojim soprogom živi in se seli iz Ljubljane v Przemysl, pa zopet nazaj v Ljubljano. V začetku vojne je v Celju, od leta 1915. dalje živi stalno v Mariboru. Ob prevratu je general Maister velik rešitelj Maribora in severne meje, gospa pa stopa v tem času iz ozkega rodbinskega kroga na pozorišče širokega javnega udejstvovanja. Ob strani svojega soproga sprejema in pozdravlja ob času razmejitve razne tuje komisije. V vse dogodke v tem času ima jasen vpogled. Zato je soprogu v delu in skrbeh za to zemljo zvesta tovarišica in pomočnica. V vseh nacionalnih, kulturnih in humanitarnih društvih pa je prva delavka. Za svoje delo je deležna visokih odlikovanj naše in francoske vlade. 26. julija 1934 ji na Uncu, kjer sta vsako

léto preživljala počitnice, umre toliko ljubljeni soprog. Njegova težka, večletna bolezen je zahtevala tudi od nje najtežjih žrtev, vendar te smrti ne more nikdar preboleti. V svojem javnem delovanju sicer ne popušča, navidezno ne klone, vendar pa vsi vemo, da silno žaluje in trpi . . . Vse do konca . . .

O tem, kaj je bila pokojnica Mariboru, slovenskemu narodu in posebej ženstvu sploh, pripoveduje poslovljni govor, ki ga je za Slov. žensko društvo v Mariboru govorila ob grobu gospe *Jela Levstikova*:

Gospa general Maistrova!

Večkrat ste prihajali k meni z raznimi naročili in prošnjami. Prosili ste za druge in vendar ste bili po svojem nastopu tako silno skromni, pristrčni in topli, da Vam ni bilo mogoče nikdar odreči.

Gospa, to pot pa so prišli drugi za Vas. Da se poslovim, so me prosili, da Vam povem, kako neizmerna je tuga naših src. Toda vse moje besed bi bile zaman, ne bi mogle zajeti dna bolečine, ki reže v naše duše ob tem Vašem, tako nenadnem slovesu.

Majnika prihodnjega leta bi slavilo Slov. žensko društvo v Mariboru svoj 20letni obstoj. Na prvem občnem zboru leta 1919. Vas je Slov. žensko društvo v Mariboru izbralo in pozdravilo kot svojo predsednico, zavedajoč se, da si zagotovi društvo že v osebi soproge generala Maistra svoj ugled in vpliv. Žena, ki si jo je izbral naš veliki general Maister za svojo življenjsko družico, je morala biti deležna najglobljeja spoštovanja vsega naroda, posebej pa še ženstva.

Visoko dostojanstvo po možu je gospa z vso svojo plemenito skromnostjo le prečestokrat utajila. Saj je bila vsa njena duševnost tako globoka, polna in velika, da nismo vendar v njej iskali nič drugega, nego človeka, ženo izrednih duševnih vrlin. Kot taka je zmagovala, hodila med nami, bedela nad nami in nas ljubila, vemo, da neizmerno ljubila skoro polnih 20 let.

Pred nami se vrste slike iz časov bojev za koroško zemljo. Skrb za koroške ranjence je bila njena skrb, njih trpljenje njena največja bol.

Zgrozila se je ob kriku obupa od onstran naših meja. «Dan in dar svobode» je bilo treba ustvariti, a tudi pozneje ni bila nikdar preveč utrujena, nikoli prepriposna, da ne bi stopila na toliko neprijetno pot prošnje od hiše do hiše, od osebe do osebe.

Koliko je skrbela za našo mejo in posebej za revno obmejno deco, o tem bodo morali kdaj pisati tisti, ki bodo naštevali vrsto resnično velikih narodnih delavcev.

Dolgo vrsto raznih dobrodelnih prireditvev našteva kronika našega društva. Gospa Maistrova je bila duša teh prireditvev. Toda v Mariboru menda ni bilo slovenskega društva, ki ne bi bilo iskalo in prosilo njene pomoči.

Prva leta je včasih tožila: «Na vse strani se razblinja naše delo.» — Da ustvarimo nekaj, kar bi bilo vreden in trajen spomenik našega dela, je bila želja, ki se ji je izpolnila ob prvi desetletnici društva: *Počitniški dom kraljice Marije na Pohorju*.

To dete toliko skrbi in ljubezni se je danes odelo v črnilo, da plače z nami.

Gospa! Naj se poslovim od Vas v imenu vseh tistih, ki so dan na dan, uro za uro trkali na Vaša vrata in prosili? Bedni iz ulice, vdove, sirote, dijaštvo. Saj že bila njih vera v Vašo pomoč tako silno velika!

In mi, ki smo drugod zaman iskali lepote, dobrote, resnično nesebične ljubezni, umevanja naših strth duš, smo prihajali k Vam, pa ste imeli vsega tega za nas vsakega posebej vedno dovolj. Vaše srce je bilo veliko dovolj, da nas sprejme in ogreje. Kako brezmejno v ljubezni in žrtvah je moralo biti to srce šele v osebi mater in žene!

Na misel mi prihajajo besede našega pesnika:

«Slišal utripati srce sem, ki je trpelo:
druge, ne sebe, le druge je v mislih imelo,
zanje izmučilo mlade je svoje moči.»

Gospa Maistrova je bila izredno bistrega duha. Bila je visoko naobražena žena. Ljubila je lepo slovensko besedo in knjigo, ljubila glasbo in petje. Že itak bogato knjižnico je po smrti svojega soproga izpopolnjevala dalje. Iz nje je izpopolnjevala tudi svoj, že po naravi bogat duševni zaklad. Poslušala je razna predavanja in bila je redna obiskovalka vseh takih prireditvev.

Čim več naobrazbe je želela nuditi tudi drugim ženam vseh slojev. In zato je tolikokrat prihajala in prosila!

Gospa, Vaš lik stoji pred nami velik, svetel in jasen. Taka je ta Vaša podoba, da ne izgine nikdar iz naših duš, nikdar iz zgodovine slovenskega naroda!

V tej uri Vam polagamo sveto prisego:

Da bomo delovale tudi v naprej po Vašem zgledu, po smernicah, ki ste nam jih pokazali: za našo deco, za narod, za našo zemljo!

Da ostane naša ljubezen, vera v naš narod in našo zemljo trdna in neomajna, kakor je bila Vaša!

In sedaj, gospa predsednica, prisluhnite samo še enkrat našim prošnjam:

da nas spremlja in vodi veliki duh generala Maistra in Vaš tudi od onstran! Bodita z nami na vseh naših potih, pri delu za to našo sveto zemljo! Blagoslavlajta naše delo, ki ga hočemo vršiti po Vaših svetlih zgledih vse dalje, do poslednjega utripa naših src!

Gospa, velika in močna je bila Vaša vera v naš narod in v naše delo zanj!

Neomajna je bila tudi Vaša vera v Boga! Bodite nam sedaj velika priprošnjica tam zgoraj!

In sedaj, gospa, bi Vam hoteli posuti Vašo poslednjo pot z vsem cvetjem, kar ga premore naša prelepa slovenska zemlja. In še bi ga ne bilo dovolj, da Vam pokažemo, kako zelo smo Vam hvaležni, kako visoko smo Vas cenili in spoštovali, kako silno smo Vas ljubili.

Ne, gospa generalová, saj se ne poslavljam! 20 let, gospa, čujete, 20 let skupnega dela v ljubezni in žrtvah za zemljo, ki naj postane sedajle Vaš poslednji dom!

Gospa, Vi stopate pred nami . . . Mi samo nekoliko zaostanemo, da izpolnimo, izvršimo Vaše sporočilo . . . In potem na svidenje, gospa!

Vse je moj Kras

Erna Muser

Zavidala sem gmajno ti in skale,
še brinja drobni sad, moj pesnik s Krasa,
in sive bore žalostnega stasa,
ki dvizajo do naše se obale.

Vsa grenka romanja, poti brez sija
v nočeh brez svitanja do zemlje rodne,
ki mrtvega na grudi te neplodne
še le z ljubeznijo mehko privija.

Zdaj vem, kje je moj Kras in moji bori —
Čez gmajne od morja se svet preliva,
v ravni umirja se, v oblake sega,

z lepoto, nebogljenostjo me bega.
Srce mi reže bolečina živa:
vse je moj Kras, vse to so moji bori.

Vrnitev

Milica Š. Ostrovska

Vlak je odžvižgal; v vročem opoldanskem soncu je Ema ostala sama, edina potnica, ki je izstopila na majhni, zapuščeni postaji.

Avgust je, moreča vročina. Postaja in hiše blizu nje so mrtve, ko da niso nikdar sprejemale vase bučanje vlakov. Ema zavije na cesto; težek vojaški tovorni avto zahrešči mimo nje, da jo prah zapeče na suhih ustnicah; žejna je. Za ovinkom stopi v gostilno. Oči upira v temni zatohli prostor, a nič se ne zgane, le muhe brenče iz kota, kjer stoje na mizi zaprašeni kozarci in steklenice. Ema zakliče, toda nihče se ne oglasi.

Spet stopi na bleščéčo in žgočo cestno belino. Pol ure je do cilja in kovčeg ima, pa se vendar odpravi. Saj je blizu klanec, odkoder jo bo slednjič zagledala — domačo vas.

Že se dviga na desni znani vinograd v hrib. Tik do ceste segajo trudne trte in glej, drobne zelene jagode leže izsušene na razpokanih tleh.

Trda je cesta. Razbolele so noge v čevljih z visokimi petami in ostri kamenčki zbadajo skozi tenke podplate. Vendar Emi ni težko; od beline polslepe oči so polne koprnenja.

Na klanecu se zasopla ozre na levo: tik pod gole hribe z valovitimi grebeni je daleč v zatišje legla vas. Koničasti zvonik dremavo bedi nad spečimi hišami. Mimo njih se vije temnejša proga: grmovje in drevje, ki spremljata reko.

Emi so oči solzne od pekoče beline in od tople bolesti. Desno in levo so polja: koruza je globoko spustila bledorumene, razcefrane liste, a ob tleh čepijo rumeni cvetovi buč med velimi, zaprašeni listi.

Tudi rečica spi pod motno površino; topo odmevajo vanjo Emi koraki, ki stopa po prožnem železnem mostu. Cesta jo pelje sredi vasi. Zaprte oknice z enonadstropnih, novih hiš mežijo. Nikjer žive duše. Ema stopi v ozki, temni senčni pas tik ob poslopju na desni.

Že jo pozdravlja hiša med hišami, njen tihi dom. Kako prav, da ni nikogar, ki bi ju zmotil v njunem radostnem svidenju! Že trepetaje pritisne na zaprašeno, pekočo kljuko. Ah, norica! Ključ je vendar pri sosedih! Že stopi tja; trka na vrata, trka na okna, nihče se ne odzove. A vročina ždi med hišami in jo duši. Krepkeje udari na vrata; nič. Onemoglo se ozre naokrog; nemo jo gledata vrsti razbeljenih hiš, ki žele le miru in lenem mižanju.

Tedaj se je poloti nenadna, brezumna misel, da je vas izumrla, da so hiše prazne in da je treba hitro, čim hitreje spet odtod.

*

Votlo se je oglasilo iz veže, ko je soseda slednjič odklenila njen dom. Prijeten hlad ju je sprejel. Konec dolgega, tlakovanega hodnika je bilo videti skozi steklena vrata na dvorišče in še dalje skozi železno ograjo na vrt in polje. Emo je obliha mehka toplota. Skoraj spoštljivo je odprla vrata na dvorišče, a že se je zdrznila: med kamenitimi ploščami je bohotno rasel plevel, še celo cvet ali dva je bil veter vsejal z bližnjega vrta. A vrata v železni ograji — z verigo zvezana. Seveda, vrt ni več njen; dolg ga je bil prodal in hiša pojde za njim. Kakor jetnica je pogledala skozi železne drogove na materin vrtec, kjer se je trudno prepletal plevel in kmečko in mestno cvetje. Polje je že obdelala tuja roka.

Soseda je razlagala to in ono, toda Ema ji ni mogla slediti; zadržnila sta se ji bila grlo in misel.

Trudno se je vrnila v vežo. Brez volje je pritisnila kljuko v sobo, kjer je nekoč spala mati. Suniti je morala močnejše, barva je bila v močni vročini zalepila duri ob podboje. S pokom so zdaj popustile. Skozi zaprte oknice so ozki sončni pasovi škilili na zaprašene šipe in na pajčevine, ki so se jih držale. Ne, ta tuja, zatohla, polsvetla praznosta, to ni soba njene matere! Zaprla jo je in se obrnila proti kuhinji.

Kdo ve, odkod jo je nenadno prevzela slika: vrata se odpro sama in pred njo stoji mati, visoka in resna, pa se smehljaje zazre v njeno naročje, ki od njega vroče dehti nekaj zrelih, zardelih marelic z domačega vrta.

Ema ni odprla kuhinjskih vrat. Nenadoma so ji udje bili kakor zlomljeni, veke neskončno težke.

Da je bilo potovanje zelo mučno, se je opravičila sosedih in stopila po ozkih, lesenih stopnicah v sobo, ki je vedela, da jo čaka, kakor je bila naročila v pismu. Nič se ni ozrla po njeni preprosti opravi, nobenega čustva ji ni vzbudila. Imela je eno samo težnjo: leči, zaspati v popolno pozabo.

Tiho je na trgu. Marsikje so že legli. V nobenem oknu ni luči. Tri žene sede pred hišo v temi; visoke akacije jih skrivajo pred vsiljivo svetlobo ulične žarnice. Ema drži speče dete v naročju.

Tiho je na trgu in žene pridušeno govore, kakor bi jih bilo strah, da bi se njih glas presamotno ne odbijal od molčočih hiš.

Ema poslušá; le tu pa tam vtakne vprašanje, ki naj slike razjasni.

Mati se muči; hripav glas ji prihaja iz grla. Sosedí ji prestrašeni tareta otrple ude. Sapa se ji vrača. V odlomkih prosi za Emino sliko. Sosedá preobrača predale, bega, vprašuje. Sezgala jih je bila mati — takrat. Slednjič prineso eno, ki jo je hranila Emína prijateljica; mati jo prime s tresočimi rokami in zajoka.

Čvrsta je gospa Ana, ne more umreti. Na postelji sedi noč in dan in težko diha. V sosednje hiše prodira iz zastrtega, vedno svetlega okna njeno grgrajoče, smrtno hropenje, da že nikogar ne pretresa več.

Tako dolgo že trpi gospa Ana. Pa je vendar prišla noč, da je ugasnila luč in so oknice zaprli za dolgo.

Še se menijo sosede o Eminem naslovu, ki je bil že star, da jo je pismo našlo že prepozno. Prav da je imela, ko se ni vrnila razdirat svojega doma. In še se čudijo, kako je lepo imetje gospe Ane prišlo na nič. Pač težki časi, visoki davki.

Vse to Emi ni nič mar, saj vse že davno ve. Nekaj drugega je, kar ji čudno utripa v duši, da se komaj obvladuje. Ko prvič sosedi zastane beseda, vstane, vošči lahko noč in gre domov. Še drugi stoli zaškrtnejo, sosede se tudi spravljajo spat.

Emo duši bolečina. Razdraženo čaka, da potihne zadnji šum. Potem se vrže na posteljo in se izjoče iz globine, kakor ni jokala za materjo, ko je prejela novico, ker takrat je bila zanjo mati tista trda, stroga mati, ki ne more popuščati, tista tuja mati, ki je bila tako drugačna od svoje hčere, da sta se večkrat sporekli z osorno besedo. Zdaj pa, ko je ni več, zdaj ve, da jo je ljubila, ji odpustila, jo z vso dušo klicala k sebi nazaj.

Pozno se je Ema vrnila in glej, obiskala jo je mrtva mati in je dobra, nežna in jo razume.

Z nepremagljivo močjo so se tedaj vrnili Emi pol pozabljeni, pol zatajeni spomini in izpovedala se jih je materi, kakor da je pri njej in jo sluša.

*

Noč je kakor nocojšna. Lahen veter blaži vročino. Ema leži na postelji v svoji sobi. Opójen drget je v njej od prelestnih slutenj; prinašajo jih ubrani glasovi vaških fantov, ki na trgu pojo. Zdaj in zdaj razloči Ivanov svetli tenor. Njegova pesem se izgublja in Emine oči gledajo radostno sliko:

Nedelja je jasna, vriskajoča; nova cerkev je vsa svetla od sonca, ki odseva po belih stenah, kadilo se dviga v njegove migljajoče pramove; Ema kleči in čaka. Orglje mehko valovijo, a zdajci se dvigne Ivanov glas. Sladká zona ji pretrése telo in ni več pisanih oblek, ne trdih kamnitih tal: molitev je in ljubezen je in sreča; čista, neskončna, da sega vse do božjih pragov.

Mati, študent Ivan je šel čez mejo k bratom, ni se vrnil več.

Gospodična Ema šteje prazne pomladi, ko topel veter topi na vrtu zamrzlo zemljo in vrbe tam onstran lahko zelene. Tudi druga dekleta žalujejo. Njihovi fantje odhajajo v Švico, v Ameriko, v Francijo. Pa se vrnejo ponje, denar pošljejo in one pojdejo k njim v svet. Po Emo pa nihče ne pošlje. Pregaroska, preučena je za delavca, za kmeta, za zidarja, čeprav preprosto z vsemi pokramlja.

Čez mejo bi šla, učít se dalje bi šla, toda matere ne more odtrgati od sveta, ki ga je ljubeče gojil njen pokojni mož. A če ne prodasta, odkod denar?

Mučna so poletja. Dekleta brez dela v senci leže, hrepenijo, tožijo, ne vzdržijo več. Jeseni gredo na pot, služít v bližnja mesta ali čez morje v Egipt. Odtam po-

šiljajo karte z rožnatimi sončnimi zahodi za gibkimi palmami in težkimi piramidami in čudeznimi mesti iz tisoč in ene noči.

Puste so zime. Burja se tuleč zaganja v okna toplih kuhinj. V prijazni sobi šivilje Rafaela je nič ni čuti. Šala in smeh jo prekričita. Ema se uči šivanja, saj ji drugega nič ne preostaja. Sklonjena dekleta vlačijo nit skozi blago, a vdova Rafaela jih uči značajne ljubezni do lastne grude in lastnega jezika. Njena odločna beseda graja dekleta, ki se družijo s tujci. Neupogljiv je tilnik visoko vzravnane gospe Rafaela, tvoje sestre po duši, o mati!

Pa so le lepše pomladi: trava je vsa drobna in mehka, smehljajo se trobentice na materinih lehah. In sonce je toplo in nebo je radostno kakor o veliki noči. Z mehko roko se tihotapi hrepenenje v dušo, da v njej tišči in skeli.

Vrt drobno, komaj slišno zveni; od vetra, ki ziblje suh, zaostal list, od muh in čebel, ki letijo mimo nje. Zdajci se izza gora bliža jasnejše brnenje. Aeroplan leti visoko čez vrt. Ema išče svetlo mušico in jo spremlja dolgo, da se ji oči zasolze od nebeške bleščave. Potrpljenja ni več; vsi udje trepečejo v čudnem brnenju, ki jo vleče s seboj v neznane daljave, kamor koli! Zaduši naj se v tem negibnem brezdelju, v zapuščenem zatišju?

Mrko ji je v duši, ko stopi v kuhinjo. Mati sedi pri mizi in lupi krompir nad lnato skledo.

«Ne morem in ne morem več! Pojdem v Egipt tudi jaz!» izbruhne iz zadržane bolesti v jezen očitek.

Dvignila si obraz, o mati! Zakaj je bil tako rdeč in strog?

«Gospoda Dragota hči ni, da bi tujcu služila!»

Ema je ostala.

Poletje zatem je nekega dne ležala v svoji sobi za močno zastrtimi okni, da bi se ubranila puhtenju vročine. Primanjkovalo je zraka, zaspati ni mogla, a knjiga ji je bila davno padla iz dremavih rok.

Tedaj je od nekok udarila koračnica. Presenečena je planila po koncu. Kako je le mogla pozabiti! Prišli so godci iz mesta za praznik, saj zvečer bo ples patronu in vasi na radost. Že so blizu, že gredo mimo okna. Ema se zravina: bučni zvoki je napolnijo z zmagoslavnim žarom; zbudili so jo iz otopenosti in jo vodijo v svet, v dogodke, v slavo in srečo. Vroča, bleščecih se oči krči pesti v ritmu koračnice, ki se že oddaljuje. Zagon neizrabljene moči je popustil in padla je v obupen, histeričen jok.

Zvečer je bil res ples. V zapuščenem grajskem parku, za razvalinami iz vojnih let so že redki možje postavljali barjač. Pa je bilo vendar še živo. Iz bližnjih vasi so prišli vozovi polni deklet, na kolesih pa fantje. Kričanju in zvonkljanju ni bilo ne konca ne kraja. Le iz mesta ni bilo veliko gospode kakor svoje dobre dni. Nekaj avtomobilov je le zatrobentalo v vas; na cesti so ugašale njihove ogromne luči, da v miru počakajo svojih gospodarjev.

Ema je šla tja z dobro znanko. Gospa Ana ni hodila nikamor, odkar ji je bil v vojni padel mož.

V poltemi sta se dekleti spotikali ob kamenju, ki se je bilo skotljalo z razvalin. Kmalu so jih potegnile karbidne luči krog plesišča v njegovo vrveče območje.

Vsako leto se je Ema veselila tega dne. Plesala je radostno pozno v noč, ko da hoče izrpati vse leto zadržano mladost. Fantje so radi hodili ponjo, dasi nobeden ni gojil resnejših upov. Tudi nocoj je hitro našla plesalca. Že se vrstijo na lesenem podu, že se zgrinjajo k ograji postarne ženice, da bi pridno opravljale plesalke in še bolj morda, da bi zaživele v odblesku davno ugasle mladosti.

Ob obeh vhodih se gnetejo ljudje. Možje naglo pobirajo listke. Tudi nekaj neznanih, gosposkih dvojic se mirno ziblje med zavedajočo se, potno množico. Ema je večkrat opazila zunaj ograje visokega tujca, ki jo spremlja z očmi, kadar jo plesoči

krog privede mimo njega. Zavedala se je svoje gibke, visoke postave in godili so ji tujičevi občudujoči pogledi.

Ko je najmanj pričakovala, je stal poleg nje. Brez besed se ji je rahlo priklonil. Vztrepetala je, brez misli pustila svojega plesalca in se priklonila tujcu, ki ji je stisnil roko in ji med hrupom zašepetal neslišno ime. Bil je širokih pleč, visok, odličnega, resnega lica. Plesal je mirno, gosposko; lahno in prijetno ji je bilo v njegovi sveže vonjavi bližini. Nič nista govorila, le plesala sta še in še.

V gosti množici je bilo vroče. Vprašal jo je, ali si ne bi hotela počiti. O da, njej je prav! Prerila sta se skozi gnečo in hodila počasi mimo razsvetljenih šotorov z igračami, pijačami in jedili. Držala sta se še vedno pod roko.

Opazila je začudene pogled domačink, toda brala je v njih le zavist. Saj z drugimi tujci bi ne šla tako, s tistimi majhnimi, smešnimi, kodrastih las in živalsko pekočih očmi; toda ta je bil ves drugačen, kakor da ni njihovega rodu. Njegova molčečnost ga je delala še bolj skrivnostno vabljivega. Sedla sta. Dobro še vidi: deska je bila položena na dva sode; na mizi je bilo vino, ki se je kristalno lovil vanj odcevi z oddaljene karbidne luči pivskega šotora. Sedel je razkoračeno in jo mirno gledal. Pozneje se je spomnila, da ni pil skoraj nič, ona pa da je bila resnično žejna.

Tudi zdaj sta govorila malo. Ema se je bala, da bi ji beseda ne bila prevsakanja ali prenerodna in bi mu ne bila povšeči. Zdelo se ji je, da je presrečna junakinja iz nežnega filma, ko brez besed sledi svoji nenadni usodi.

Še sta šla po pesku proč od ljudi, da so le zvoki plesne godbe prihajali do njih in poviševali njeno pravljичno srečo. V ničemer ji ni zmotil nežnih iluzij.

Potem sta se znašla na cesti. V polkrogu ju je vodila do vozil. Ustavil se je in jo pogledal toplo in kakor ob sebi umevno: «Zdaj pojdete z menoj, kaj ne?» Ni razumela, kam misli, pa ji je tudi bilo vseeno. Lahno je prikimala. Vodil jo je k avtu in pridržal vrata, da bi vstopila. Tedaj jo je spreletelo, da vendar ne ravna prav. Misel na mater jo je osvestila, toda kljubovalno jo je pregnala:

«Naj se vedno le bojim vsega in živa splesnim v samoti? Zdaj ko sem ga našla, da niti v sanjah ni bil tako lep?»

Vstopila je in pozabljeno je bilo vse.

*

Začelo se je daniti, ko je utrujena, tresoč se od jutranjega hlada in v neurejeni obleki tavala po samotni mestni ulici. Vedno bolj se ji je vračala zmedena zavest. Kako je le bilo? Da. peljati jo je hotel zopet domov. Rekel ji je, da vendar ne more ostati kar tako pri njem, pozneje pa jo zaprosi pri materi in uredi vse potrebno. Že mu je hotela verjeti; ampak tako težak bi ji bil povratek domov, zato ga je prosila, da bi se jutri skupno popeljala k materi. Toda njemu je očitvidno bilo že mučno. Ko je že stala na ulici in še vedno ni bila voljna iti domov, je komaj zadrževal jezo. Ema jo je spoznala v tujem, sovražnem izrazu. Zavzela se je v grozi. Potem jo je rdečica oblila in siknila mu je v obraz: «Slepar, prokleti!» Onega je prevzel strah in kakor sočutje, začel ji je mirno prigovarjati, naj bi sedla v avto. Toda Ema se mu je iztrgala in zbežala. Za oglom je slišala, kako je avto zabrel. Tedaj se je je lotil divji obup in strašno se je kesala, da je tako ravnala. Prišlo ji je, da bi stekla za njim in ga s presunljivim glasom zadržala. Toda ne, saj nima več pomena. Bolje, da ga ne vidi nikoli več.

Vedno znova se ji je ponavljalo, kar je bila doživela to noč, vmes pa je trezno razmišljala, kam bi se odpravila. Imela je znance v mestu, a kako bi mogla k njim tako zgodaj in s takšnim obrazom? Spomnila se je dekleta, ki je tu nekje služilo. Da, ona ji bo svetovala, k njej pojde. Sicer pa kamor koli, le pred materine oči nikoli več!

Drugi dan ji je samo glas poslala, da bi ne bila preveč v skrbeh. Gospa Ana je trepetaje poslušala, potem pa odvrnila trdo: «Nimam ji kaj sporočiti.»

Ema je služila. Samo prve dni je mislila na smrt, nato se je vsega navadila. Le sovražila je gospodo, ki je govorila jezik tistega človeka. Komaj je zaslužila dovolj, že se je vkrcala za Egipt.

*

Lepa je dežela ob Nilu, ampak Ema je ni vživala mnogo. Podnebje jo je utrujalo, shujšala je, potemnela v obraz. Res so ji dejali vzgojiteljica, ampak za dobro plačo so do konca izrabljali njene moči. V prostem času je rada počivala v svoji sobici. Večkrat ji je prihajalo na misel, da bi le prijala za pero in pisala domov! Obljubiti je hotela najhujšo pokoro, ampak zdelo se ji je, da je vse zaman. Njena mati je ne razume, nikoli je ni razumela, zato ji ne bo odpustila. Sčasoma je misel na mater čisto udušila. Tudi štedila ni več. Čemu? Živeti brezskrbno, kakor živi vsa njena okolica, to ji je bila edina želja. In prilike so se nudile. Ema se je začela pogosto smejati, a drobna, zaničljiva poteza se ji je vsesala k ustom.

Prijetno ravnodušnost tistih dni je ubilo pismo. Najprej ni mogla razumeti, še potem ne prav, ko ji je že bolesten trepet v drobnih sunkih stresal telo. Težko jo je zadelo, da je pod krčiče navlako ždel tih, lep up. Zdaj pa je prepozno, da bi se vrnila domov. Meseči so minevali, miru ni bilo več nazaj.

Odpravila se je na pot, ne da bi ji sami bilo jasno, zakaj. Morda, da se prepriča, da je res ni več, morda, da se odpočije v domači vasi.

In še, ko je že gledala v prazno materino sobo, ni razumela prav. Šele zdaj, v tišini te noči, jo je mati obiskala. Zdaj ve, da jo je pod strogo skorjo ljubila kot le katera mati in da je dvojno trpela, ker jo je silil ponos, da je vse sama v sebi pregorevala. Zdaj tudi ve, da je vse okrog nje tema, mrzla praznina, ki v njej izgubljena visi in ni ničesar več, za kar bi se mogla prijeti.

*

Po kamniti, razrvani stranski poti je nekega jutra stopala Ema proti pokopališču. Ponoči je veter lomil veje, soha se je vsak trenutek zasvetila v vznemirjajoči svetlobi, potem pa je začel udarjati težak, nasilen dež.

Zdaj je zemlja sveže dihala. Sonce se je bistro lesketalo na premočenem zelenju. Ema je bila noga lahka in duša mirna. Lepota krog nje je segala vanjo in obvladovalo jo je otožno čustvo «Kako lepa si, zemlja, a njih, ki bi te ljubili, ni več! Tako tiho je vse. Razkropili so se.»

Spomnila se je nekdanjega živahnega vrvenja, pesmi, iger, prireditev. Že medli, pol pozabljeni obrazi so splavali mimo njenih oči, vse do jasnejših, ki so jo obdajali, ko je bila odšla iz vasi. Tudi tistih ni več. Preko meje so, na otokih so, po vsem svetu so. Še celo ljubezen gospe Rafaele ni vzdržala več; šla je tudi ona.

Še v jasnem jutru je čutila Ema nevidno, krčevito pest, ki teži na zadnjih utripih njene vasi.

S težavo je odklenila zarjavelo ključavnico železnih pokopaliških vrat. Gotovo že dolgo ni bilo nikogar sem. Rumena, komaj lahno osvežena trava ji je visoko močila noge. Materin grob je bil tik ob zidu pod visoko cipreso; zrla je na gomilo, ampak čutila je, da je nič ne veže na ta košček zemlje. Saj njena mati je drugje in končali sta svoj bridki obračun. Tisto noč je jokala, zdaj ne more več. Tiho in prazno je v njej. Raztreseno je dvignila oči: morsko modre in prosojne so jo v otrplem valovanju gledale gore čisto tako, kakor so zrle nanjo takrat, ko je na vrtu pričakovala, da se izza njih prikaže aeroplan. Zboleli so jo spomini. Mehko se je ozrla na grob: «Lepo počivaš, mati.» Rahla zavist je bila v tej misli: tako ravna in lahka je bila materina pot in dosegla je mir; a vendar, če bi jo bil kdo vprašal, ali bi legla tudi ona, bi se najprej začudeno zazrla vanj, potem bi ravnodušno skomizgnila z ramo: slednjič, zakaj ne, ampak živeti se tudi da — kakor koli.

Emi se je zazdelo, da je na vasi čisto odveč. Zaslužka ni bilo, pa tudi spomini samo otožni. Kar je še bilo ljudi, niso veliko hodili na cesto in kadar so govorili, so se nemirno ozirali, ali jih kdo nepoklican ne posluša.

Nenadno ni mogla vzdržati več. Navsezgodaj je sedla s kovčgom na lojterski voz, edini, ki je bil še v delu. Janko je pognal konja in zapustila je spečo vas. Ko je zaropotal voz preko mostu, se je oddahnila, kakor bi se bila umaknila težki, neusmiljeni roki, ki je pod njo vas tako prazna in mrtva. Šele na klancu se je ozrla nanjo; domislila se je bila, da utegnejo ljubko sliko v trdi tujini zopet iskati njene nemirne oči.

Vas je nejasno ležala v jutranji sopari: obrnila je glavo in se resna in prezgodaj ostarela zamislila v novo, težko življenje.

Zlato listje

Vida Taufer

Po mestnem vrtu listje rumeni.
Jesen ga barva; njeni zlati prsti
blešče. Le tu in tam ob dolgi vrsti
ji rdeča solza kane iz oči.

Zlato na listju rahlo zadrhti.
Stopi se solza, nič več ne trepeče.
Blesteče lisaste drevesne peče,
kako me vaš žareči sij boli.

Saj zlato listje padlo bo na tla.
Čez malo dni ga veter z vej otrse,
zapeše z njim po zraku divje plese;
tako življenje večkrat se igra.

Pošlušam klic iz daljnega sveta;
korake, ki po tujih tleh drsijo.
Stopinje v listju venomer šuštijo,
kot bi se tiho trgale s srca.

Spelca bo svetnica

Munih Joži

Nobeden od šestih otrok ni prizadejal Johani toliko skrbi kakor njena najmlajša. Skoraj vsak dan je prišla domov raztrgana in opraskana. Njeni pretepi z vaškimi fantini so bili povsod znani. Razne tete so žalostni Johani mnogokrat strupeno pripomnile: «Eh da, tvoja Špela, še mnogo sivih las ti bo naredila!» Nobeno drevo ni bilo tako visoko, da ne bi desetletni gibčni škrt splezal nanj. Če je pridirjal maček s privezano ponvijo na repu, je to bilo Špelino delo. Teči za stavo in prelezti vse plotove; — kdo je znal bolje kakor Johanin nikoli ugnani otrok! Mati se je krizala: Marija pomagaj, po kom le ima ta otrok tako živo kri? Ko pa se je zvečer divji, zagoreli otrok privil k nji ter jo pobožal po licih, je čutila, da ima izmed vseh svojih pametnih, razsodnih otrok najrajši to nepremišljeno, vroče svoje dete. Čutila je, da bi njen otrok s smehljajem razdal srce, ne da bi vprašal: kaj mi boste dali zato? Oduščala mu je njegovo otroško prešernost, le strah za otrokovo vroče srce jo je čedalje bolj objemal. To jo je v njeni materinski skrbi še nekoliko tolažilo, da je bila Špelca pobožna. Hudobna ni, rada moli, le živa, živa je preveč! je vzdihovala žena sama pri sebi.

Tiste dni so prišli misijonarji v vas. Vsak dan je grimela raz priznice njih beseda. Učili so ljudi, da je še drugi, boljši svet, na katerega je treba misliti.

Morda ni bilo med spokorniki prav nikogar, ki bi ga goreča beseda duhovnikova bolj ganila kakor Špelco. Plašno je zrla v duhovnika na priznici in se tresla od strahu. ko je slišala o grozotah peklenkega ognja, ki jih zaslužijo vsi grešni ljudje. «Kaj bo z menoj», je vzdihoval otrok. «Kolikokrat je bil naš maček kriv, ko je zmanjkalo smetane! Simčičevi Mjci sem pomočila lase v črnilo. Učiteljica v šoli je na vse

pretege iskala mucko, ki je mišjavkala za vratmi, a kdo je to bil?». V zbegani Špelini dušici so se storjene razposajenosti pretvarjale v čedalje večje, hujše grehe. «Za vsako besedo bo treba odgovor dati, tudi nepotrebno smejanje je greh,» je žugal misijonar. Nepotrebno smejanje! O joj, joj, koliko je tega bilo! Ko je staremu Bjo-levcu polknice priprla, da je siromak drugo jutro zaležal, ker je mislil, da je še vedno noč, — ali ji niso solze tekle po licih od smeha, ko je ves preplašen tožil njeni mami, kaj se mu je zgodilo? Kogovškovega Viktorja je z rožnim vencem udarila po glavi, da se mu je do čela doli napravila rdeča lisa. Res je, da ji je ves čas kazal jezik, ali nagla jeza je tudi greh! A njo je strašno razjezila njegova okrogla, ostrizena glava, ki jo je neprenehoma obračal k nji z iztegnjenim jezikom! Toda odslej bo drugače! Saj ima vendar rada Jezusa, njemu na ljubo se bo poboljšala. Le to ne more popolnoma verjeti, da bi Jezus, ki je povsod naslikan s tako lepim, dobrim obličjem, bil tako strog, če se človek malo nasmeje!

Pa saj to je zopet nov greh! Dvomi o resničnosti tega, kar duhovnik govori? Špelca se je lastne pokvarjenosti ustrašila. Končno bo le res, kar trdi Šobrnova Jera, da ni v devetih farah tako pokvarjenega otroka, kakor je ona.

Ko je minula pridiga, je tiho in ponižno capljala iz cerkve — v veliko začudenje Jernajevnega Jožka, ki je stal pred vrati in jo hitro sunil v rebra. Stara Špelca mu je hotela dvojno vrniti, toda spokornica je le pobožno nagnila glavo, češ: Jože, Jože, kako bi te zlasala! Toda ne smem! Moram pričeti s pokoro!

Doma je hodila tiho in zbrano, da se je materi kar čudno videlo in je skoraj pogrešala njenega divjanja. Popoldan pa je vzela knjigo «Življenje svetnikov» in se poglobila v čitanje. Nov svet se je odprl pred njo, ko je čitala o devicah, o mučnikih, ki so vse pretpeli za sveto vero. Zakaj še sedaj ne preganjajo kristjanov? Ona, Špelca, bi vse potrpeła in pogumno šla v smrt za Jezusa. To bi gledale vse tete in vsi oni, ki mami pripovedujejo, da je hudobna! Oči so se ji zasolžile, ko je čitala o spokornicah, ki so spale na golih tleh. Ne, tudi jaz moram postati dobra in sveta! Nikogar več ne bom s koprivo osmodila in tudi pretepala se ne bom več!

Velika mišcl se je porodila v nji. Glej, kako ostrá in robata só bukova polena na grmadi! Če bi zvečer ležala na njih, bi bil dobri Bog gotovo vesel! Samo kako jih spraviti v posteljo, ko pa poleg mame ležim? Eh, mama bo gotovo še veselá, ker se hočem izpreobrniti! Popolnoma pa lé ni bila prepričana o tem, da bo mati soglašala z načinom njene pokore, zato je skrivaj tri najostrejša polena odnesla preko skednja v čumnato ter jih skрила pod odejo.

Zvečer je morala pretrepeti še hudo preizkušnjo pri molitvi rožnega venca. Brat Janez jó je neprestano ščegetal po nogah, potem pa jó je tako hudo vščipnil, da je skoraj zavrisnila. Toda Špelca ni karsibodi. Stisnila je zobe in le nekoliko glasneje molila: Zgodí se Tvoja volja! v največje Janezovo začudenje.

Po končani molitvi je odšla v čumnato, se slekla in naglo skočila v posteljo. O joj, kako so ostrá polena, kdo bi to mislil! Stokajoč je pogladila mesto, kamor je zarezal ostri polenov rob. Pokoriti se — hm — to ni tako enostavno, kot se vidi in dozdeval! Previdno je legla nazaj na polena in ugotovila z veseljem, da je že nekoliko bolje. Čez malo časa pa so jó ostri robovi zopet pričeli griziti v meso, da so se jó oči od bolečine zasolžile. Ljubi Jezus, kako trpim! Res je, nebesa zaslužiti ni lahko! Ko bi vsaj mami prišla, da bi videla, kako dobrega in svetega otroka ima! Toda mati je imela v kuhinji še polne roke dela in se ji niti sanjalo ni, da si njena Špelca s poleni spleta svetniško krono. Otrók je nekaj časa stokal, ko pa je polena srečno potisnil izpod sebe — je zaspal.

Mati je prišla šele čez dolgo časa, utrujena kakor je bila, se je slekla kar v temi in legla v posteljo — na Špelčina polena. Siroto je zabolél hrbet, da se je vsa stresla. «Za kriščevo voljo, otrok, ali si čisto ponorel, ali pa si tako hudoben,» je

zavpila in hitro prižgala luč. Stresla je Špelco, ki si je začudena mela oči in ni mogla razumeti, kaj se je zgodilo.

«Reci mi, kakšne neumnosti počenjaš! Človek ves dan gara in komaj čaka, da zvečer leže v posteljo, nazadnje bi si pa še kosti polomil. Ali sem mar to zaslužila, da mi nastavljaš polena v posteljo?»

«Mama, saj nisem vam! Sama ne vem, kako so zlezla polena izpod mene! Pokoro delam! Mama veste, misijonar . . .»

Špelca je hotela materi dopovedati, da bo postala sveta spokornica, toda mamino ogorčenje je bilo preveliko. Pograbila je polena in jih zalučala pod posteljo.

«Vse kar je prav, toda če že misliš tako noreti, te prosim, da mi vsaj hrbta ne polomiš!»

Stokajoč je legla mati nazaj v posteljo, se prekrizala in vzdihnila k Bogu, «naj vendar razsvetli pamet njenemu otroku».

To je Špelco grozansko užalilo in njeno pobožno srce se je streslo v hudem razočaranju. Dobro torej! Če niti mama noče verjeti v njeno spokornost — kako bodo šele drugi, ki jo itak smatrajo za največjo navihanko v vasi! Takoj juri bo vrnila Jernajevemu Jožku dvojni sunek v rebra, nalašč! Ljudje so pač sami krivi, če Špelca ne more postati svetnica, ker ji nočejo verjeti! Ampak Jože jo bo izkupil!

Deložacija

Ina Slokanova

V sivo, deževno jesensko jutro je zajokal otrok. Bil je to nebogljen, cvileč jok deteta, ki so mu razen materinih prsi in plenic neznane še vse druge življenjske skrivnosti.

Otrok je jokal vedno glasneje in bolj obupano, kot da se mu je zgodilo nekaj ludega in ni prav nikjer nikogar, ki bi mu pomagal in bi ga potešil. Potem je nekaj težkega ropotaje zletelo na tla, kakor da se je prevalil velik, poln zaboj. In še enkrat. Otrok je za hip premolknil, potem pa je spet zajokal, drobno in žalostno in med njegov jok je zavreščal ženski glas:

«Vi, vi, psi prekleti . . .»

Zgoraj se je ropotaje odprlo okno. Nekdo se je pridušal. «Vražja sodrga. Nikoli ni miru, da bi človek spal.»

Otrok pa je jokal, ženska je vreščala in spet se je začulo, kot da bi se drug poln zaboj prevalil po tleh.

Vstala sem in stopila k oknu.

Deževalo je. Samotna predmestna cesta je bila polna blata in mlakuž. Bilo je še zgodaj. Morda ob šestih. Nekje je zateglo zatulila sirena. Ob strešnem napušču so se spreletavali vrabci in se mokri in prezeblji etiskali k zidu. Otrok pa je jokal in ženska je vreščala. Toda kje? Nisem ju videla. Nekje na cesti pa sta morala biti. Odprla sem okno in se nagnila ven.

Zagledala sem ju. Pred sosednjo hišo na vegastem, s travo obra-lem pločniku je stala omara, postelja in miza. V kotu, ob hišnem napušču pa se je tiščala zibel in v zibelki je jokal otrok. Otrokova mati je napol oblečena in razkuštrana kot blazna tekala po cesti in kričala. Prav takrat se je na pragu prikazal moški in vrgel na cesto dva polomljena stola. Ženska se je s stisnjenimi pestmi pognala k njemu, toda oni je že izginil v veži in se kmalu spet vrnil s polnim naročjem beraške ropotije, ki jo je malomarno vrgel poleg drugega na cesto.

Deložacija seveda. Delavka ni mogla plačati stanovanja, tri mesece je bila gospodarju dolžna stanarino in zdaj so jo deložirali. Popolnoma logično in pravilno. Kaj pa naj bi napravil gospodar drugega? Ali naj bi morda za sam preprost bog-

lonaj imel tuje berače pod svojo streho? Saj bi se mu krave smejale. Trikrat je lepo opomnil najemnico, naj se sama izseli, pa se ni hotela in zdaj jo je moral pač deložirati. Toda Ani in njenemu otroku se ta deložacija nikakor ne zdi pravilna. Kako se dereta in kričita. Otrok joče pač iz preprostega vzroka, ker ga zebe in mu teče dež za vrat, njegova mati ima pa poleg tega morda tudi druge, globlje vzroke. Morda bi s svojim tarnanjem in vzdihovanjem rada vzbudila sočutje pri ljudeh, ki so jih že polna okna. Grabi se za lase, lomí roke, kriči in joče.

«Ta volkodlak, v takšnem vremenu me postavi na cesto. Kam naj se denem in še z otrokom, z ubogim malim črvičem. Poglejte, ves je že moker. Saj mi še umre, jooj.»

Ko ga je dvignila v naročje, je otrok še huje zajokal in ni utihnil, ko ga je nosila na rokah, kajti zdaj mu ni tekel dež samo za vrat, ampak je bil v hipu moker po vsem obrazu, kar mu je strašno neprijetno delo.

Medtem je bila beraška selitev končana. Nekdo je s truščem zaprl večna vrata in jih zaklenil. Ana pa je planila tja in začela s pestjo biti po njih.

«Kar zaklepaj se, hudič,» je vreščala, «usmrađi se v svoji ušivi bajti.»

Na cesti so se začeli zbirati ljudje. Ustavljale so se mlekarice s svojimi vozički, otroci, ki bi morali v šolo, so se radovedni rinili v ospredje in zijali v Ano in joka-jočega otroka in njeno revno ropotjo na cesti.

«Zavijte vendar otroka, saj se vam bo res prehladil,» je rekla neka ženska.

«V kaj pa, prosim vas? Saj vidite, da je vse od dežja premočeno,» je pokazala Ana na kup cunj, vsekrižem zmetanih po pohištvu.

Nekdo je vrgel z okna staro, obnošeno pleteno jopo in Ana je zavila otroka vanjo. Ko je bil tako zavarovan vsaj za prvo silo pred dežjem in mrazom, se je polagoma umiril. Mati ga je stiskala k sebi in ga ljubkovala; od las, ki so se ji v debelih štrenah lepili po tilniku, ji je kapalo za vrat.

«Kje pa je gospodar?» je vprašal nekdo in Ano je vnovič popadel bes:

«I, kje naj bo, hudič. V svoji bajti. Skril se je, ker se boji. O, dobro sem videla prej, kako se je premaknil zgoraj v sobi, tisti beli čipkasti zastor, za katerega je plačal najmanj štiri stotake. Mene pa je vrgel na cesto zaradi dveh stotakov in z malim otrokom, antikrist. O, le počakaj. Maščevala se ti bom, maščevala.»

Pobrála je kamen in ga vrgla v okno. Steklo je zažvenketalo in otrok v naročju je vnovič zajokal.

Hotela je vreči še drug kamen, pa so jo zadržali.

«Nikar,» so jo svarili, «za to vas lahko zapro.»

«Kar naj me zapro,» je planila Ana, «naj me zapro in še mojega otroka naj zapro, bova vsaj imela streho.»

Tedaj se je od nekod prikazal stražnik. Najbrž ga je telefonično poklical gospodar, so mislili nekateri.

Ljudje so odstopili. Ana je kričala, otrok je jokal, stražnik pa je uradno vzel beležnico iz žepa in začel zapisovati. Zgoraj se je odprlo razbito okno in plešast, debelušen možak v progasti pižami, se je naslonil na okno in zaklical stražniku: «Prosim, gospod stražnik, da napravite red. Ta ženska tukaj dela že celo uro kraval. In zdaj mi je razbila še okno, v zahvalo, ker sem jo imel tri mesece zastoj v stanovanju.»

«Cigan!» je planila Ana in vsa ogorčena zažugala s stisnjeno pestjo proti oknu. Stražnik pa jo je zagrabil za zapestje in ukazal strogo: «Bodite tiho! Takšnih reči ne smete govoriti.»

«Prav ima. Saj res ni lepo v takšnem vremenu metati ženske z majhnim otrokom na cesto,» je pripomnil nekdo iz množice.

Stražnik je pogledal po ljudeh in rekel: «Odstranite se, prosim, takoj, sicer bom rabil silo», in je svarilno prijel za pendrek.

Ljudje so mrmraje odhajali, le oni ob oknih so še ostali. Ana pa je kričala: «Kar zaprite me, brž me zaprite, sicer bi morda še zažgala hišo temu ničvrednežu. Oba z otrokom naju zaprite, bova vsaj imela streho!»

In stražnik jo je odvedel s seboj.

Okna so se zapirala. Oni nad mojim oknom je pripomnil: «Da, takšna je ta sodrga capinska. Res je težko biti dandanes gospodar.»

Obslonela sem ob oknu.

Otrok zdaj ni več jokal. Njegova zibel, tam tesno v kotu ob hišnem napušču, je bila prazna in cunjje v njej vse premočene. Bila je stara kmečka zibel, ki jo je uboga Ana dobila kdove kje. Na končnici je bilo nekoč naslikano veliko rdeče srce. Zdaj pa je bilo že skoraj popolnoma obledelo in obdrgnjeno, kakor je bilo obdrgnjeno vse ubogo pohištvo, ki je bilo tako grdo zmetano na kup. Od oblek in drugih cunj, ki so ležale po omari in razdrti postelji, se je počasi odcejala voda in se stekala v lužo na tlaku. Dež je polagoma ponehaval. Ozek sončni trak je ves blesteč ležal preko mokrih streh. Čez nebo se je vzpela mavrica.

Nekje je nekdo veselo žvižgal.

Kitajka pripoveduje

Z. P.

Srečala sem jo v Domu visokoškol v Parizu pri nekem predavanju. Majhna, sloka postavica, črni kratko ostriženi lasje, podolgovate oči kot dva mandeljna, v pisani kitajski noši je sedela kraj mene in z napetim, pozornim obrazom sledila izvajanjem predavateljice. S svojimi živahnimi okreti in vihnim odobravanjem govornici je vzbudila mojo pozornost. Vendar se mi je zdelo, da ni bila navdušena nad znanstvom, katerega sva sklenili, in da prav nič rada ni odgovarjala na moja vprašanja, ki so se nanašala na položaj in delo žene v njeni domovini. Naslova sva si pa izmenjali.

Tem bolj me je pred nekaj dnevi presenetilo njeno pismo, ki začenja z ogorčenimi napadi proti Japonski. Po vihnem uvodu, polnem sovraštva, popisuje z naslednjimi besedami položaj in delo kitajske žene za narod:

Me trpimo v tej nesrečni vojni, pravi Loh Tsie, ponižanja, ki si jih civilizirani narodi sploh predstaviti ne morejo. Japonski vojaki iščejo v osvojenih mestih od hiše do hiše ženske, da jih pred očmi njih soprogov posilijo, mučijo jih in napol mrtve prepuščajo usodi. Če mož poskusi pomagati svoji ženi, ga na mestu ubijejo. — Da bi ne mislili, da pretiram — piše ona — si lahko ogledate poročila Daily Telegrapha in Morning Post od 28. januarja 1938; ki so izdelana na podlagi podatkov vseučiliških profesorjev v Nankingu in katoliških misijonarjev. Eden izmed njih piše, da je v bolnici videl in izpovedal ženo, ki so jo dvajsetkrat posilili in ji nato hoteli odrezati glavo. Udarec noža pa ni bil dovolj močan in so v bolnici upali, da jo še rešijo. Predsednik Ameriškega odbora na nankinški univerzi pravi, da je bilo v eni sami noči po udaru Japoncev izvršenih sto posilstev. Ne prizanašajo prav nobeni zgradbi ali šoli, ki služi za pribežališče beguncev, nobeni deklici, pa naj si je še enajst, dvanajstletni otrok.

Ali je kaj čudnega — vprašuje mlada Kitajka — če smo se vse žene v zanosu dvignile, da podpremo vlado in kitajski narod v vojni za svobodo?

Združenje kitajskih žen za pomoč braniteljem, ustanovljeno 1. avgusta 1937, vneto zbira denar, obleko, zdravila in ostali lekarniški material. V sedmih mesecih je zbralo več kot 180.000 dolarjev. Veliko deklet je prostovoljno pristopilo v bolničarsko službo ali pa opravljajo ostala gospodinjska dela, potrebna armadi. Krščansko združenje fantov in Krščansko združenje deklet sta organizirali številne krožke za težko ranjene vojake, ki jih zdravijo v notranjosti dežele.

Kitajske žene se aktivno udeležujejo tudi na fronti. Njih vodja je Ting-Ling. Njena ekipa šteje 70 žena, ki skušajo med vojaki zbuditi in okrepiti narodno zavest in jih prepričati o potrebi obrambne vojne. Kakšna so njihova sredstva? Včasih kak igrokaz, pripovedka ali pesem, navdušen govor ali predavanje, včasih le skrbna pomoč stradalajočim. Razen te vzorne ekipe so še druge, dve samo ženski in več mešanih.

Pa tudi v aktivno vojno posega Kitajka. Prodajalka, stara 58 let, je poveljnica guerilske enote, ki šteje več tisoč mož. Njena sedemnajstletna hčerka je že izkrvavela v spopadu z Japonci kot poveljnica 200 milicionarjev. Pa je še veliko drugih. Verujte mi, pravi mlada pisateljica. Delo pa, ki ga delamo daleč od fronte, vzgoja naših otrok in zaostalega ljudstva, zbiranje materialne pomoči in vzgoja beguncev, socialno delo, vse to opravljamo me z nič manjšo gorečnostjo in ponosom.

Toda, končuje Loh Tsie, me ne sovražimo japonskih žena. Me vemo, da one nočejo vojne. Saj so nam to dokazale z uporom na Osaki, ko so hotele zadržati svoje može in sinove, naj ne gredo v boj proti Kitajski. Žena ni krvoločna, oh, če bi le imela kaj besede v usodnih dogodkih naroda!

Menda se me vse strinjamo z Loh Tsie.

Apel na vest sveta

Českoslovaški pisatelji, združeni v organizaciji «Obec československých spisovatelů», so naslovili na svetovno javnost sledeči proglas:

V usodnih trenutkih, ko se rešuje o vojni in miru, se obračamo českoslovaški književniki v imenu svoje organizacijske skupnosti na vse vas, ki predstavljate vest sveta, z naslednjim, zelo važnim opominom:

Dolge veke smo živeli v plodnem skupnem življenju in kulturnem tekmovanju z našimi nemškimi rojaki. Ko smo na ruskih, francoskih, srbskih in italijanskih bojnih poljih dosegli obnovitev svoje samostojnosti, smo upali in se trudili, da bo naša skupna rodna zemlja postala tudi eden domov nove, boljše in srečnejše Evrope. Stoječ danes na zadnjem okopu evropske demokracije, s polno odgovornostjo pred zgodovino, izjavljamo, da naš narod ni in ne bo biti kriv katastrofe, ki se pripravlja. Z vso silo se trudimo, da ohranimo mir, ki je mir nas vseh, vendar se bomo prav tako z vso silo borili za svobodo naše domovine.

Zato se obračamo na vas, ki ste na prvem mestu poklicani, da varujete ono, kar je do danes bilo čast in privilegij Evrope ter vsega izobraženega sveta: Spoštovanje resnice, svobode duha in čistosti vesti. Prosimo vas, da sami precenite, kje sta poštena volja za mir in pravica. — Pozivljamo vas, da v javnem mnenju svojih držav raztolmačite, da se bo, ako se bo našemu majhnemu in mirnemu narodu na najbolj eksponirani točki Evrope vsilila najtežja borba, boril naš narod ne le za sebe, temveč tudi za vas in za moralne in duhovne zaklade, ki so skupni vsem svobodnim in miraljubnim narodom sveta. Naj nihče ne zatiska oči pred dejstvi, da bi pozneje prišli na vrsto tudi drugi narodi in države.

Prosimo vse književnike in vse ljudi, ki kulturno ustvarjajo in živijo, da z vsemi mogočimi sredstvi širijo to proklamacijo med vsemi narodi sveta.

Slede podpisani šestindvajsetih českoslovaških pisateljev in pisateljic.

Z majhnim parnikom po Južnem Jadranu

I.

Prvo pismo: med Hvarom in Korčulo.

Predragi oče!

To potovanje je tako lepo in bogato, da ga moram nekomu opisati. Tebe sem izbrala za tega »srečnika«.

Moji sopotniki so po večini Čehi, nekaj je Dunajčanov, dva sta iz Belgije, eden je Madžar. Naš parnik je nekdanja privatna jahta, smešno majhen, pa vendar parnik. Potnikov nas je nekaj čez dvajset, torej ne preveč in ne premalo za prisrčno, domačo, veselo družabnost. Podnevi smo vsi oblečeni v »shorte«, gospodje in dame, zvečer pa se malo civiliziramo: gospodje oblečejo dolge hlače (velika reč!), dame pa svilene oblekce. Zadnja dva večera smo na Hvaru po večerji šli s parnika plesat v hotel (to se mi je zdelo zelo imenitno, iti s parnika plesat v hotel in se potem vrniti na parnik spat).

Včeraj smo s Hvara napravili izlet na otok Biševo v Modro jamo. Napravila je name globok vtis in ne morem je pozabiti. Prav za prav je ona povod, da Ti pišem. Zdi se mi kakor čudež. Otok leži daleč od vseh onih krajev, kamor hodijo tujci, in je zato v svoji osamljenosti še mogočnejši. Ker je otok skalovit in strm, pristane parnik precej daleč od obale; od otoka se odločijo dve — tri barke in priveslajo k parniku, da sprejmejo turiste vanje in jih popeljejo v jamo. Vhod v jamo tvori mala odprtina med ogromnimi skalami. Tako je majhna, da moramo pustiti vesla zunaj in se z drogom riniti v jamo. Toda odprtina se kmalu razširi, voda postaja temnomodra in že sem mislila, da je to ona čudežna barva, zaradi katere je jama slavna. Ampak to ni še nič! Presenečenje, ki ti vzame besedo, šele čaka. Zavijemo na desno in jama se nakrat razširi. Čoln pa zaplava v obokan, popolnoma zaprt prostor, poln bleščeče, srebrnomodre svetlobe. Voda je pastelnomodre barve in vse pečine so oblite s sinjesrebrnim refleksom. Fantje skačejo z virokih skal na glavo v vodo in plavajo v svečanem razpoloženju po tej modrini. Toda glej čudo, telo, ki je pod vodo, je popolnoma belo, glava in roke, ko zamahnejo iz vode, pa temne. Prostor je vendar zaprt z vseh strani, razen ozkega prehoda, koder smo mi prišli! Vprašaj se odkod ta magična, bleščeča svetloba. Barkaš pove, da je odprtina 3 m pod morsko gladino. Mi je ne vidimo, ampak svetloba prihaja skozi vodo v jamo in razsvetljuje vodo od spodaj, kar ustvarja nepopisne barvne in svetlobne učinke. In sedaj tudi več, zakaj je telo plavačev belo, glava pa črna: svetloba prihaja samo pod vodo in se širi samo po vodi, nad vodo je pa mračno. Rada bi bila dolgo ostala v jami, da bi doumela vse te naravne »čudeže«, ampak žal smo kmalu odrinili. Čudim se le, da pri nas v Sloveniji tako malo vemo o tej jami, ko je pa tako krasna in čudežna. Ljudje, ki so že bili v Grotte azzurra na Capriju, so rekli, da je ta sicer večja, ampak naša da je bogatejša na učinkih.

Zdaj plovemo proti Korčuli. Kmalu bo obed. Naša »jedilnica« je zelo zanimiva in prijetna: na gornjem krovu — popolnoma odprtem na vse strani — stoje velike bele mize in vsako kosilo, servirano tu gori, je užitek zase. Kaj pa misliš: sediš pri kosilu, vse okrog tebe pa divno sinje morje, sveži morski zrak. Kakšen občutek čistosti, svobode in blagoslovljenega miru!

Jaz sem skoraj vedno v družbi treh inženirjev iz Prage in neke gospodične, sestre enega teh gospodov. Seveda sem jaz pravo živo srebro med temi mirnimi, tiхими, zelo korektnimi ljudmi. Zdi se, da gledajo name kot na eno izmed teh južnih eksotičnih stvari.

Sedaj sedim na kljunu parnika, ki plove proti Lumbardi na Korčuli. Okrog in okrog nas temnomodro morje, nad nami kot tirkiz modro nebo, na obzorju obrisi otokov. Mirno in skoraj neslišno reže parnik morsko gladino in prav nalahko butajo

pri tem valovi ob trup ladje. Moji Čehi se zabavajo na svoj način: najmlajši sedi na sami konici parnika in čita Dunajčankam iz neizbežnega Bedaeckerja, drugi seveda «knipsa». Brez tega ne gre. Vsi so oboroženi s fotoaparati, tudi vse dame. Tretji inženir, najresnejši med vsemi, čita knjigo. Korektno, elegantno oblečen, lepe postave, vedno skrbno obrit in negovan, vedno resnega, nekoliko svečanega vedenja, pomalem docira. Seveda tudi dobro pleše — to sploh spada danes k gentlemanu — tudi pri plesu nekoliko svečan. Gospodična Kamila pa je prava zdrava, vedra, harmonična Čehinja. Tudi ona vedno elegantna in lepega vedenja (rekel boš, papa: za razliko od tebe, ki vedno nekaj motoviliš). Naši dve Dunajčanki ne predstavljata prav nič posrečeno slavnega tipa «die fesche Wienerin». Čokati, nelepega obraza. Imamo tudi nekega Madžara, ki dan in noč lovi ribe. Povsod na parniku se lahko zbodeš ali umažeš z njegovimi ribiškimi ropotijami.

Še nekaj, kar je bilo zelo zanimivo. Ko sem se vozila z brzim iz Zagreba proti Splitu, so se ob progi v Liki pojavili nešteti otroci od 4 do 12 let, tekli ob vlaku, mahali z rokami in vpili: «Bacite dinar, e-e, e-e, bacite dinar, e-e, e-e!» Monotono z mrkim, brezgibnim obrazom, prežeči na dinarje, ki so leteli iz vlaka. V prvem momentu mi je to bilo skrajno zoprno in nisem nič vrgla. To je trajalo nekaj kilometrov. Potem sem pa razmišljala o tem in sem tem otrokom njihovo nadležno predrznost oprostila. Lika je goli kamen, ljudje nimajo kaj jesti, otroci so bili oblečeni kot ciganci. Ti obrazi otrok niso otroški, ampak so obrazi starcev, ki ne poznajo veselja in brezskrbnosti. Kaj naj pričakujemo od njih?

Čehi se norčujejo iz mene, kaj tako dolgo pišem, saj «mu» bo še presedalo čitati (seveda mislijo, da pišem fantu).

Torej neham za danes in Vas iskreno pozdravljam

Vaša I.

Drugo pismo: med otokom Mljetom in Dubrovnikom.

Dragi papa, pravkar smo zapustili skrivnostni otok Mljet in plovemo proti Dubrovniku.

Včeraj popoldne smo zavili v krasni, romantični zaliv otoka Mljeta. To je prvi resnično bujno zeleni otok na naši poti. Zaliv je dolg in ozek, obdan od živo, svetlozelenih gričev. Pristali smo v Palači. Tako se imenuje kot, ki ima samo nekaj ribiških hišic, po veliki kameniti palači, od katere so pa ostale samo še ruševine. Lepota barv v tem zalivu je nepopisna: modro nebo, tako modro, kot je pri nas pač samo v južni Dalmaciji, zelenkastosinje morje, svetlozeleni griči — in vse to oblitno z zlato svetlobo sonca. Mir in tišina v tej božji krasoti, blagodejna samota. Parnik zavije še enkrat na levo in začne pristajati. Tedaj se nam odkrije nenavadna slika: na obali stoji karavana oslov z gonjačicami. Prišle so z bližnjih gričev, da nekaj zaslužijo s tem, da potniki s parnika jahajo na oslih do jezera sredi otoka. Toda naši Čehi gledajo nezaupno to čudno prometno sredstvo in jo hočejo ubrati peš čez hrib. Ampak jaz da naj pridem ob tak edinstveni užitek? To bi bilo strašansko škoda! O, kar tako se jaz ne dam! In sploh mar ni naša dolžnost, da damo zaslužka tem deklicam? (Lep izgovor, kaj ne!) Kar hudo mi je bilo pri srcu, ko sem pomislila, da bi dekleta morala razočarana in brez zaslužka domov. Odločila sem se: tekla sem k nekemu simpatičnemu osličku in se dogovorila z deklico za plačilo. Takoj sem bila na oslu in se veselo muzala. Ponosno in z zmagoslavnim nasmehom sem gledala na Čeha, ki so me obstopili in začudeno gledali. Pa so rekli, no, če gre slečna Jugoslavka, pa gremo tutti quanti, kakor do sedaj vedno. Da ste videli naše resne inženirje, kako svečano so se kobacali na osle! Karavana se je začela pomikati v hrib, jaz sem se pa kar topila v veseli razburjenosti. Ko smo se dvignili nekoliko iznad morja, smo prišli v bujno zelen gozd: na levi borovci, na desni oljke. Razkošno zelenje nas je obdajalo od vseh strani. Povsod mir in samota. Nikjer žive duše, nikjer hiše. Čez dvajset minut se nam je prikazalo jezero. Bilo je pozno popoldne, sonce

je stalo že tako nizko, da je metalo dolge sence in vsa pokrajina je v opojnih barvah izredno plastično stala pred nami.

Jezero je veliko, sredi jezera pa otok s starodavnim, napol podrtim samstanom, ki je bil nekoč zatočišče neke hrvatske kraljice. Veslali smo po jezeru, kopali se v mirni, bistri vodi in se veselili lepe narave.

To jezero mi je bilo sumljivo takoj, ko sem o njem slišala. Jezero sredi dalmatinskega otoka? Cim smo prišli na jezero, sem pokušala vodo: bila je slana! Aha, sem si mislila, vidiš ga! Deček, ki je prišel po nas s čolnom, je pripovedoval (prav za prav ni pripovedoval, jaz sem morala vsako besedo vleči iz njega, ker je njemu ta stvar tako naravna kot pač vse drugo): pred davnimi, davnimi leti, tega se ne spominja niti njegov oče, niti njegov ded, je bila tu močvirnata dolina, polna komarjev, ki širijo malarijo. Ljudje niso vedeli, kako naj se rešijo te nadloge. Pa so pogruntali, da dolina, ki ni bila mnogo oddaljena od morja, leži niže od morske gladine; izkopali so primitiven kanal in zalili dolino z morsko vodo. Malarična dolina se je na mah spremenila v najprijetnejšo in najlepšo pokrajino.

Razen te skrivnosti ima otok še druge zanimivosti. Na otoku je nekdanje bilo nenavadno mnogo kač. Zato so iz Male Azije prinesli mornarji neko vrsto podgane, ki uničuje kače. In res, podgane so se plodile, da je bila milina, in pokončavale kače, da je bilo veselje, dokler se to veselje ni spremenilo v skrb; kače so namreč izginile, podgane so se pa tako razmnožile, da si sedaj ljudje belijo glave, kako bi se iznebili podgan.

In sedaj najbolj misteriozna reč: v neki vasi na tem otoku imajo gobavce. Ampak ta gobavost je drugačna od one orientalske, ta gobavost se širi le po krvi na direktne potomce gobavca. Ko so to spoznali, so se gobavci čedalje manj ženili in tako bodo izumrli. Legenda pravi, da je bilo takole: dve vasi sta se v davnih časih medsebojno zelo sovražili. Ko se nekoč prebivalci prve vasi priredili procesijo, so jih ljudje iz druge vasi napadli in globoko žalili njihov verski čut. Zato so jih prvi prekleli in nad ljudi iz druge vasi je prišla grda bolezen.

Ta zasanjani otok je bil mogoče najlepše, kar smo v južni Dalmaciji sploh videli, in vedno na novo sem se vprašala, zakaj je tako osamljen, da turisti ne vedo za njegove lepote.

Ko smo se vrnili z otoka, smo večerjali na krovu. Bila je mesečina: pokrajina, ki je bila podnevi vsa vedra in razposajena v svojih živih barvah, vsa oblita z zlato sončno svetlobo, je bila v mesečini vsa skrivnostna in sentimentalna in mogoče še lepša kot podnevi. Nobenemu se ni ljubilo iti spat, a hotelov tu ni, da bi šli malo pogledat ali celo plesat. (Oprosti, da tako rada plešem.) Kaj smo si izmislile brihtne glave? Mene ki sem sploh bila nekak vodnik, ker sem bila domača in sem znala domači jezik, so poslali s častnim spremstvom dveh gospodov iskat barko in barkaša. Kmalu smo ga našli in šli po našo družbo. Lezli smo v barko, dokler ni bila polna: bilo nas je deset. Počasi, počasi komaj slišno smo drseli po zalivu, ki se je ves lesketal: v mesečini. Jaz sem ležala na trebuhu na prednjem delu čolna, tako da nisem videla nikogar od družbe, ampak samo srebrno morsko gladino, temne, ostre obrise grčev in svetli lampijon sredi neba — mesec. Vsak je zapel po eno pesem, toda ne prešerno, temveč lirično. Bil je nepozaben, blažen večer v samoti in miru, tako drugačen od onih v bučnih krajih, kjer je «tujski promet».

Drugo jutro smo odpluli v nežnem jutranjem soncu. S pogledom sem še enkrat pristrčno objela ta tihi otok.

Nameravala sem bila zjutraj s spanjem vedno pošteno potegniti, saj sem vendar na počitnicah! Pa ni bilo nič iz tega. Prvo jutro sem prišla k zajtrku ob devetih in sem dobila samo čaj mesto bele kave. Steward me je grdo gledal, čeprav se je drugače zelo rad z menoj italijanski pogovarjal. Nič drugega ne bo iz tega, sem si mislila, čudne stvari so na tem parniku. Drugo jutro ob pol sedmih se prebudim

od strašnega zvonjenja: steward zveni pred oknom moje kabine na vso moč. Jaz ti bom že pokazal, signorina, si je mislil. Malo jezna sem bila in začudena nad navadami na naši «jahti». Sploh je na našem parniku drugače kot pa na drugih, večjih. Tako-le po domače. Na poveljniškem mostičku lahko vidiš kapitana z ženo in otroki, kako lepo složno z združenimi močmi vodijo naš parnik. Vmes pogledavajo skozi okno in se pogovarjajo z nami, ki smo na krovu. Tu ni tako natančno kot na velikih parnikih! Medtem ko veliki parniki čisto tiho, samo na znamenje z zvoncem odrinejo od obale, je pri nas to bolj po domače: «Hej Jure, ne moremo da se odbijemo,» vpije Ive, maha in teka. In Jure vpije naprej: «Hej Frane, ajde!» In Jure, Ive in Frane tekajo, vpijejo in mahajo tako temperamentno, kot znajo le Dalmatinci, in končno se med vpitjem in tekanjem res posreči, da se parnik oddalji od brega in zmagoslavno se spogledamo. (Dalje prihodnjič.)

Poročila in kritike

Jugoslovanska unija za zaščito dece nam je poslala svojo *spomenico in resolucijo za ustanovitev posvetovalnice in doma za noseče matere*, ki jo v celoti objavljamo:

I.

Jugoslovanska unija za zaščito dece, dravska banovinska sekcija, je preštudirala stanje skrbstva za materinstvo v dravski banovini in je ugotovila, da noseče žene, porodnice in otročnice, kakor tudi novorojenčki nimajo dovoljne zdravstvene in socialne zaščite. Ta pomanjkljivost je zlasti zaradi tega posebno za Slovenijo nevarna, ker se od dne do dne slabšajo gospodarske razmere naših mater in družin in ker je tudi pri nas po zgledu drugih zapadno evropskih narodov začelo število rojstev tako naglo padati, da je število prebivalstva v Sloveniji v zadnjih desetih letih v primeri z drugimi jugoslovanskimi pokrajinami znatno padlo.

V petletju 1921 do 1925 je bilo v Sloveniji 164.944 rojstev, v petletju 1931 do 1935 le še 151.000. — V letih 1851. do 1879, se je gibala rodnost na bivšem Kranjskem na 1000 prebivalcev med 30,9 in 36,5; na bivšem Štajerskem med 30,2 in 31,6. Do triletja 1933 do 1935 je rodnost za vse okraje padla povprečno na 24, torej za 20%! Lahko bi torej zaključili, da so zadnja tri leta v znamenju katastrofalnega padca, ko je bila še nedavno rodnost več ali manj konstantna od srede prejšnjega stoletja. Pregled rodnosti za posamezne banovine je sledeč na 1000 prebivalcev za leto 1935:

dravska banovina	25,25
drinska banovina	34,57
dunavska banovina	26,23
moravska banovina	31,08
primorska banovina	37,06
savska banovina	28,33
vrbska banovina	38,70
vardarska banovina	39,43
zetska banovina	32,96

Vidimo torej, da velika večina prebivalstva Jugoslavije ne pozna takega zmanjšanja rodnosti kakor Slovenija.

To dejstvo je potrebno posebne pozornosti, ker je naša pokrajina na meji zapada in v neposrednem dotiku z narodi, ki z vsemi silami pospešujejo svoje ljudsko razmnoževanje.

Humanitarna, narodna in biološka dolžnost družbe je, da iz teh vzrokov posveča čim večjo pažnjo vsaki materi ob njeni nosečnosti, porodu in otroški postelji, da ohrani njo samo zdravo in da obvaruje njeno dete pred prezgodnjim umiranjem ali hiranjem.

Važen del te naloge se da rešiti s tem, da se poskrbi za sistematično socialno in zdravstveno nadzorstvo nad vsemi nosečimi ženami, kajti zaščita dece po rojstvu ne more več popraviti napak in odstraniti slabih posledic ter neugodnih vplivov v nosečnosti, pri porodu in v otroški postelji.

Skrb za zdrav naraščaj se mora začeti v trenutku, ko se je plod začel razvijati pod materinim srcem. Socialna in zdravstvena zaščita matere je osnova, na kateri se mora dosledno in stopnjema dozidavati vsa zaščita narodnega naraščaja.

II.

Sedanje stanje v tem pogledu je sledeče:

Ogromna večina nosečih žen se med nosečnostjo ne da preiskati niti od babice niti od zdravnika.

Nad 50% porodnic poraja brez strokovne babiške pomoči.

Noseče žene, ki se čutijo ali zdravstveno v nevarnosti ali živje v slabih razmerah, prihajajo v mestne porodnišnice, ker v domačem kraju zanje ni dovolj poskrbljeno.

Ljubljanska porodnišnica je imela leta 1920. 893 sprejemov in 824 novorojencev, leta 1936. pa 2186 sprejemov in 2129 novorojencev ter 2106 porodov. Frekvenca bolnišnice se je v 17 letih dvignila za 244%. V ljubljanski bolnišnici za ženske bolezni je rodilo tekom 17 let 23.142 mater.

Pogosto se tako zgodi, da morajo noseče žene po mestu prosjati, ker jih porodnišnice zaradi pomanjkanja prostora in zaradi nezadostnih sredstev ne morejo sprejeti, pogosto porajajo na vlakih, kolodvorih, cestah, tramvajih in pogosto je porodna komplikacija naredila že toliko škode, da ni več pomoči niti za mater niti za dete, čeprav bi se lahko poprej pravočasno odvrnila zdravstvena škoda in socialna stiska.

To je temno in žalostno, obenem pa sramotno poglavje iz življenja sodobne družbe.

Nezadostna skrb za noseče se ne kaže samo v teh smereh. Umrljivost mater pri porodu in po porodu, umrljivost dece pri porodu in po porodu sta veliki, ker se žene na ta način zdravstveno tako pokvarijo, da nosijo težke posledice vse življenje. Izmozgane in izčrpane ne morejo več izvrševati niti svojih individualnih dolžnosti, še manj pa svojih materinskih nalog.

III.

Da se stiski in bedi materinstva sistematično odpomore, smatra Jugoslovanska unija za zaščito dece za potrebno, da se dosedanjim organizacijam in zavodom, ki služijo za zaščito mater in dece priključi nov člen v obliki *posvetovalnice za matere*.

Ta posvetovalnica naj bi bila dopolnilo obstoječih institucij in naj bi se osnovala najprej v Ljubljani. Organizirala naj bi se tako, da bi zadostovala za lokalne potrebe mesta Ljubljane in bližnje okolice; hkrati naj bi bila vzoren zavod, na katerem naj bi se sistematično proučevale vse možnosti socialne in zdravstvene zaščite matere in na katerem naj bi se socialno in zdravstveno odgajal kader babic, zdravnikov in zaščitnih sester, ki bi delo posvetovalnice prenesli na deželo z istim namenom, toda s podeželskim razmeram prirojenimi oblikami organizacije. Ustanavljanje sličnih posvetovalnic po deželi zaenkrat še ni mogoče, pač pa je mogoče, da babice in zdravniki po deželi opravljajo sličen posel, za kar bi se metode in tehnike naučili v mestni posvetovalnici. Posvetovalnici je treba priključiti poseben *dom za noseče*, ki iz zdravstvenih in socialnih razlogov ne morejo porajati brez nevarnosti doma. Posvetovalnice skupno z domom za noseče bi strelele za tem, da bi žene lahko rodile doma in da bi porodnišnice odbirale samo one žene, pri katerih je zdravstvena nega ob času poroda in otroške postelje iz socialnih ali zdravstvenih momentov nujno indicirana. S to dvojno nalogo bi spravile porodniško službo v zdrav in prirodno utemeljen tir.

Posvetovalnica in dom za noseče spadata v okvir ljubljanske porodnišnice zaradi tega, da se skrb za noseče in porodnice vodi po enotnih vidikih, kajti delo porodnišnic bo v socialnem in zdravstvenem pogledu uspešnejše, če bo noseča mati že prej nadzorovana in bodo za njo profilaktično ustvarjeni ugodni pogoji. Tudi novorojenček spada v

okvir porodnišnice toliko časa, da prevzamejo skrb za njega druge institucije. Posvetovalnica bo morala zaradi tega tesno sodelovati z ustanovami, namenjenimi za nadaljno zaščito dece. V njej se bo socialno delo povežalo z zdravstvenim, ker je oboje neločljivo združeno, v njej se bo ustvarjalo sistematično delovanje porodničarjev z otroškimi zdravniki, higieniki in socialnimi delavci.

IV.

Stroški za ustanovitev posvetovalnice in doma za noseče se lahko vnaprej izračunajo, če se upoštevajo izkušnje Drž. bolnice za ženske bolezni v Ljubljani, ki učijo, da je treba stalno držati v zavodu le okrog 10 čakajočih nosečih. Računajoč s fluktuacijami bi bilo največ potrebno 20 postelj. Upoštevajoč, da noseče običajno ne rabijo nobenih posebnih zdravilnih sredstev in nobene drage bolniške nege, bi bili stroški za vzdrževanje doma mnogo nižji nego so stroški za pravo bolnišnico. Tudi za posvetovalnico ne bi bilo treba velikih izdatkov, ker bi se moralo njeno posvetovanje urediti tako, da bi se izrabile vse humanitarne in socialne ustanove za podpiranje nosečih. Za zdravniško in socialno podporno stran dela bi bilo treba nastaviti posebne moči, strežniške posle bi opravljale po veliki večini noseče same.

Vprašanje, od kod naj se vzamejo viri za ustanovitev in za vzdrževanje posvetovalnice in doma za noseče, se da rešiti tako, da se preračuna, komu bo posvetovalnica najbolj v prid.

Iz naraščanja števila porodov v ljubljanski ženski bolnišnici in iz poznanja sodobnih gospodarskih in zdravstvenih razmer se da sklepati, da dvig porodov še ni na vrhuncu in da porodniška pomoč ni pravilno razdeljena med ljudstvom. Leta 1936. so rodile ljubljanske domačinke 1012 otrok. Upoštevajoč to dejstvo, da se je od vseh 2337 v Ljubljani rojenih otrok rodilo 2129 v porodnišnici, lahko sklepamo, da je rodilo doma samo 208 ljubljank, to je okoli 20%. Torej ima največ koristi od porodnišnice mestno prebivalstvo, dočim podeželje ne more v toliki meri uživati socialne in zdravstvene podpore, ki jo nudi porodnišnica.

Ta dejstva jasno povedo, da bo od nje imelo največ dobička ženstvo mesta Ljubljane in zato je tudi Ljubljana v prvi vrsti poklicana, da se pobriga za gmotno stran vprašanja. Drugi večji interesent je banovina, ker bodo v dom nosečih sprejete noseče iz onih podeželskih občin, ki same ne morejo poskrbeti za dovoljno oskrbo svojih domačink. Tretji faktor so socialna zavarovanja, ki že sedaj plačujejo velik del oskrbnih stroškov za čakajoče noseče. Nazadnje je mogoče računati tudi na prispevke ostalih humanitarnih ustanov, organizacij, itd.

Na podlagi teh dejstev podaja Jugoslovanska unija za zaščito dece, dravska banovinska sekcija, sledečo

resolucijo:

Banovinska sekcija Jugoslovanske unije za zaščito dece v Ljubljani smatra ustanovitev posvetovalnice in z njo združenega doma za noseče v Ljubljani za izredno nujno potrebno socialno-zdravstveno zahtevo. Ker je ta zavod za Ljubljano najbolj potreben in ker bo od njega imelo največ koristi prebivalstvo mesta Ljubljane, naj bi mestna občina ljubljanska kot iniciator storila vse korake, da se s sodelovanjem drugih interesiranih oblasti in ustanov realizira.

Dr. B. Dragaš: Pomoč novorojenčku in dojenčku. III. prenovljena, izpopolnjena in popolnoma sodobno urejena izdaja. Založila in natisnila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Strani 224, slik 108, cena 24 din.

Naš znani otroški zdravnik in vodja Doma za zdravstveno zaščito mater in dece nam je že pred desetimi leti dal knjižico s praktičnimi navodili o negi dojenčka. Sedaj je to knjižico predelal in izpopolnil in nastala je knjiga, ki bi jo morala imeti vsaka mlada mati, jo prebrati že med nosečnostjo in jo večkrat prebrati tudi po rojstvu svojega otročka.

Knjižica daje nasvete za ravnanje noseče žene in praktična navodila glede tega, kaj naj žena pripravi zase in za otroka že pred porodom in za porod doma. Daje splošen pregled otrokovega ustroja in njegovega razvoja v prvem letu in nasvete glede vzgoje dojenčka. Kajti z vzgojo otroka je treba brezpogojno začeti že v prvih dneh in tednih. Kar se takrat zamudi, je treba pozneje z veliko muko zase in za otroka izsiliti s strogošjo in jezo.

Obširen sestavek govori o nedonoških in o tem, kako jih ohranimo pri življenju. Zelo obširno je poglavje o otrokovi prehrani. Važen je posebno del o umetni prehrani. Prepogosto čitamo in slišimo o umetni prehrani le ugotovitev, da je nevarna in da morajo matere same dojeti. To je sicer resnično, ker se pa le vedno spet zgodi, da mati iz katerega koli vzroka ne more dojeti, pušča tako hitro odpravljanje tega vprašanja matere brez nasveta ravno tam, kjer je najbolj potreben. Zato moramo biti za obširna in podrobna navodila v tej knjigi posebno hvaležne. Podrobna so tudi navodila glede kovanja in povijanja, ki kažejo zdravnika-praktika. Pri nasvetih glede opreme, ki je potrebna za otroka, so upoštewane vedno tudi težke ekonomske prilike in podani nasveti, kako se da vse potrebno za otroka poceni narediti. Na koncu je važno poglavje o raznih nalezljivih in nenalezljivih otroških boleznih, kako se jih varujemo in kaj je treba ukreniti, še preden pride zdravnik. Sledi še nekaj praktičnih nasvetov glede nege bolnega dojenčka: merjenje temperature, dajanje obkladkov, klistira, itd. Knjižici je dodan »Dnevnik» za dojenčka do enega leta. Po ugotovitvah o porodu sledi za vsak mesec list s tabelo, koliko je otrok velik in koliko tehta, ter nekaj tiskanih »splošnih pravil» o razvoju normalnega otroka v tem mesecu. Mati ima izpolniti tabelo in zapisati svoja opazovanja. Tako dobi lep pregled čez otrokovo telesno rast in duševni razvoj ter lahko ugotovi, ali se otrok pravilno razvija. Seveda je tabela le za enega otroka, a po njenem vzorcu si mati prav lahko napravi tako tabelo za vsakega nadaljnega otroka sama.

Eno veliko napako ima knjiga, za katero pa pisatelj ne more. Predraga je. Ne predraga v razmerju s tem, koliko knjiga takega obsega, podobne vsebine in take opreme pri nas navadno stane, toda predraga v razmerju s kupno močjo našega ljudstva. To knjigo bi morala res imeti vsaka mati, tudi revna, revna še posebno, ker ima manj prilike, da se pouči v šoli, pri predavanjih in tečajih. A le preveliko je pri nas ljudi, ki morajo obračati vsak dinar in še zaslužek ne zadostuje niti za velike, nujne potrebe. In ti ne morejo dati niti 24 din za knjigo, »brez katere bo pač tudi šlo».

Zato ta knjiga ne bi smela biti dražja kot 10 din in prav dobro bi bilo, ako bi se mogla dajati v večjih količinah tudi zastoj. To se pravi: treba bi bilo kakega sklada, ki bi take in podobne knjige izdajal poceni v velikih nakladah, za mase, in jih razdeljeval. Potem bi šele popolnoma izpolnjevale svojo lepo nalogo. Vsem našim čitateljicam pa knjigo prav toplo priporočamo. — O. G.

Fani Milostič: Ulica. Izdaje biblioteke »Znak«, Beograd. »Ulica» Fani Milostič je zbirka črtic, v katerih je avtorica posegla v oni del beogradskega življenja, ki ga površen opazovalec ne vidi, ali pa se ga sčasoma privadi, da ga sploh več ne opazi in ga ne moti. To je življenje mnogih beogradskih otrok, ki ponoči po ulicah in zakotnih kavarnah prodajajo lačni in tuberkulozni rože in druge drobnarije ali pa zabavajo goste s petjem. Starši so jim brezposelni, bolni, ali pa jih sploh nimajo več. Tako so prepuščeni docela sami sebi in ulica jim daje kruh, jim odpira pogled na življenje in sredi tega življenja ti otroci prezgodaj dozore. Med tem, ko se dekletca premožnejših staršev še igrajo s punčkami, prodajaj dekle z ulice kot otrok rože, kot napol otrok pa že sama sebe. Taki sta n. pr. Marija in Ema v črticah Fani Milostičeve. Policija jih sicer preganja in zapira, ko pa pridejo iz zaporov, zopet zanje ni drugega izhoda kot ulica. Dela ni. Pa tudi če bi ga bilo, kdo bo jemal v delo dekle z ulice, ki se nikoli ni imela prilike ničesar naučiti. — Fant se ne prostituira. Ko postane prestar, da bi po zakotnih kavarnah prodajal razne brezvredne drobnarije, se zateče k tatvini, ki je zanj edini izhod iz gladu.

Taka je «Ulica» F. Milostičeve, ki je napisana z-izredno toploto in ne brez nadarjenosti. Za tihimi željami otrok z ulice, ki jih opisuje, željami za lepšim in boljšim življenjem, se čuti avtoričin protest proti takemu življenju otrok, ki nikomur ničesar niso storili, a so vendar brez svoje krivde obsojeni živeti življenje, ki ni življenje. Mesto sonca, toplote in ljubezni so ti otroci primorani že v najranejši mladosti služiti si kruh, ki je grenak, ponižujoč, nevreden človeka in sramotni pečat družbe, ki je te male obsidila na tako življenje.

M. K.

Joža Lovrenčič: Legenda o Mariji in pastirici Urški. Ljubljana. 1938. Strani 38.

Lovrenčičevi legendi o Mariji in pastirici Urški tvori podlago zgodovinsko ozadje o postanku cerkve na Sveti gori pri Gorici. Na Skalnici nad Grgarjem se je prikazala Mati božja ubogi pastirici Urški in ji velela, naj skliče ljudi, da ji postavijo tod božji hram. Ljudstvo je Urško verno poslušalo, oblast pa jo je dala zapreti. Trikrat jo je Marija rešila iz ječe. Šele tedaj so začeli cerkev graditi. Urška pa je medtem zbolela. Njena pobožna molitev ji je vendar izprosila še toliko moči, da je zmogla v novo cerkev k prvi maši. Nato jo je Marija vzela v nebo.

Slovenska literatura imo mnogo legend v vezani in nevezani obliki. Lovrenčičeva je napisana v tekočem štiristopnem jambu, ki ima v slovenski legendi že tradicijo. (Valjavec!) Pesnitev je razdeljena na štiri dele, izmed katerih se vsak cepi na več kitic. Lepota pesnitve je v prijetno poudarjenem narodnem slogu, ki ga ne označujejo samo preprosti domači izrazi, ampak tudi spretno uporabljena ostala svojstva narodnega pesništva. Pred drugimi legendami pa ima Lovrenčičeva še posebno prednost: Mati božja je na Skalnici nad Grgarjem pred štiri sto leti nagovorila pastirico v slovenskem jeziku in pesniku, ki je sam begunec iz teh krajev, zaključek pesnitve ne izzveni samo kot prošnja, da bi njegov rod ohranil nekdanjo vdanost svetogorski Materi božji, ampak tudi kot prepričevalen klic po narodni svobodi slovenskega ljudstva v zaedenem ozemlju:

«Štiri sto let na Skalnici,
Marija, rod te naš časti,
štiri sto let v obilosti
delila si mu milosti —
o daj, usliši prošnji glas,

še v ta pretežki, bridki čas
obrani nas, ohrani nas,
da bomo vse do konca dni,
Marija, tvoji romarji!»

T. S.

Kaj se zgodi z otroki, ko zapuste šolo? S tem vprašanjem se bavita profesor in gospa Jewkes v svoji knjigi «The Juvenil Labour Market» (Mladinski delovni trg). Pisateljica sta opazovala življenjsko pot 2000 otrok, ki so leta 1936. zapustili šolo v starosti 14 let. Otroci so bili iz petih mest Lancashire-a. Glavne ugotovitve so sledeče: 6% otrok je bilo zaposlenih, že preden so zapustili šolo. Delovni čas je bil 10 do 13½ ur na teden, mezde med 3 s, 3 s 3 d in 4 s 6 d. (s = šiling, d = penny. Penny je nekako en dinar, šiling je 12 penijev. Po tem bi izgledale mezde po naših razmerah dosti visoke, treba pa je upoštevati, da je življenje vohče v Angliji nekako še enkrat tako drago kakor pri nas.) 2. Po zdravniškem pregledu je bila skoraj petina otrok na en ali drug način bolehnna in sicer je imela nekako polovica slabe oči in skoraj tretjina je bila podhranjenih. Tudi taki, ki so jih na zdravniškem pregledu še označili za zdrave, so kmalu po zapustitvi šole resno oboleli. 3. Otroci so bili po večini zaposleni v majhni trgovini in kot hišni uslužbenci. Tekom dveh let je število dečkov zaposlenih v trgovini padlo, nekaj zato, ker so našli boljše poklice, deloma zato, ker so bili s 15 ali 16 leti odpuščeni kot prestari. 4. Kljub temu, da so se šole trudile, dajati otrokom nasvete za poznejši poklic, je v najboljšem primeru nekaj več kot polovica otrok šla v nasvetovani poklic. 5. Delovni pogoji so bili v večini primerov slabi. Otroci so morali delati prekomerno dolgo za slabo plačo, časih protizakonito tudi ponoči. 6. Najhujši je položaj nadarjenih otrok, ki jih učitelji odpuste z najlepšimi spričevali in v nadi, da bodo mogli postati koristni delavci, ki pa ostanejo mesece in leta nezaposleni ali pa opravljajo najtežja in najslabše plačana dela. Neka deklica, četrta v svojem razredu, je delala po dveh

letih kot služkinja 70 ur na teden za 8 šilingov. Deček, ki je bil drugi v svojem razredu, je bil 15 mesecev nezaposlen in potem našel delo kot delavec v steklarni za 8 in pol šilinga. 7. Otroci so mnogo menjavali službe. Pogoste so službe, kjer vzamejo majhne otroke za nizko plačo, kakor hitro pa bi jim morali plačo povišati, jih odpuste. Pogosto je bilo spreminjanje tudi posledica otrokove želje, da uide neznosnim delovnim prilikam. Le redka je bila posledica menjave boljše služba. 8. Nezaposlenost je velika, posebno v nekaterih krajih, kjer industrije ne vzamejo mnogo mladega delavstva, a so porodne številke visoke. 9. Mezde so bile povprek 9 šilingov tedensko v 14. in 15. letu, pozneje okrog 12 šilingov. Razlika med mezdami je bila zelo velika in videti je, da so delodajalci pogosto izrabljali mladega človeka, ki navadno ne uživa zaščite strokovne organizacije.

Ne bi tako obširno poročala o tej knjigi, ako ne bi mislila, da bi podobna preiskava naših razmer mogla mnogo koristiti. Po vseh raztresenih poročilih o vajeniškem vprašanju pri nas se je bati, da so razmere pri nas še slabše. Vsestranski, sistematični pregled te vrste, kakor ga podaja ta knjiga, bi lahko služil za podlago temeljnemu delu za izboljšanje.

Obzornik

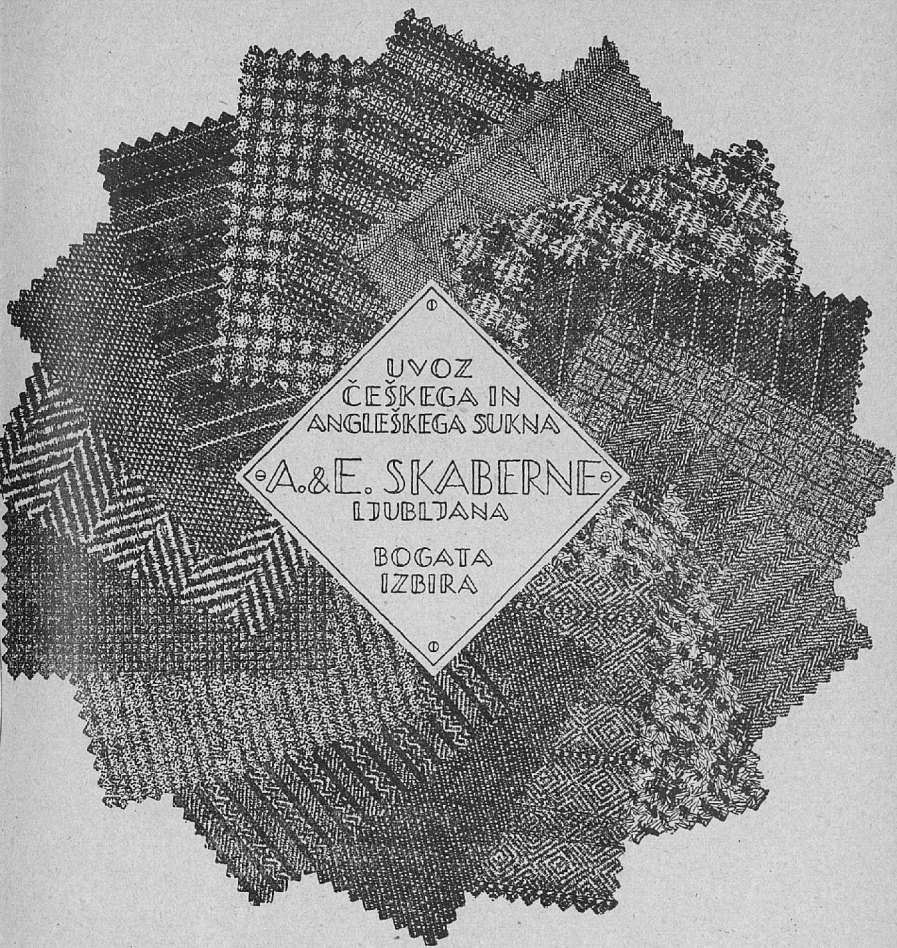
Grozni teden. — Agilna Zveza gospodinj v Ljubljani je priredila letos takozvani «grozni teden», ki je za naše kraje vsekakor novost. — Akcija je bila zamišljena tako, da nakupi društvo Zveza gospodinj direktno pri vinogradnikih grozdje in ga razproda v mestih in tudi po deželi po nizki ceni. Zamisel sama je zelo dobra. Treba je tu smotreno organizirati nakup in prodajo. Grozdje je bilo nakupljeno v Beli Krajini in deloma tudi v Slovenskih goricah. Plačevala je Zveza grozdje kmetu in vinogradniku po din 2.—, največ din 2.25 za kg, prodajalo se je grozdje v količini od 10 kg po din 3.—, na drobno po din 4.— kg.

Grozno akcijo naših gospodinj kar najiskreneje pozdravljamo. Predvsem jo pozdravljamo iz sledečih razlogov: Kmet in vinogradnik dobita za sveže grozdje razmeroma lep denar, ki jim bo zdaj pred zimo prav hudo potreben. — Naš kmet in vinogradnik se naučita prodaji svežega grozdja, ki je do sedaj pri nas le slabo ali nič organizirana in ni v navadi. Prodaja sadja, grozdja, bi bila lahko eden najučinkovitejših donosov naših vinorodnih krajev, ki so po večini pasivni. — S tem, da se prodaja zrelo sadje, ostane manj sadja za vino, ki nima cene in ki zlasti v vinorodnih krajih vse bolj zastruplja ljudstvo ter je vzrok veliki posurovelosti in težkim zločinom. — Dalje pridejo z grozno akcijo do razmeroma cenenelega grozdja širše plasti mestnega prebivalstva, ki si sicer sadja ne morejo v zadostni meri privoščiti. Zlasti bo zadovoljna to pot šolska mladina, kateri so namenile gospodinje prevešek grozdja celo brezplačno.

Omenjamo, da se je dala ta misel uresničiti in izvesti v tem obsegu in pod temi pogoji seveda le, ker so šla akciji na roko tudi oblastva (z odpisanjem trošarinskih taks). Koristnemu in nesebičnemu delu Zveze gospodinj želimo čim več uspeha!

Poklicna žena v Italiji. Italijanska vlada vedno bolj vestno izvaja svojo populacijsko politiko. Izdala je v zadnjem času stroge ukrepe za vse svoje državljane. Tako je ukazala, da se morajo vsi moški v državnih službah poročiti do 30. leta (v nižjih službah celo do 26. leta), sicer ne bodo v službi sploh več napredovali. — Ker na ta način računajo, da bo preskrbljeno tudi veliko število žen v družinskih gospodinjstvih, je hkrati vlada izdala ukaz, da v posameznih resorih ne sme biti v državnih službah več kot osem odstotkov žen.

Žena na Finskem. Kakor znano so severno evropske države dale ženi največjo svobodo in so jo priznale kot moškega v vseh ozirih popolnoma enakopravno. Po uradih na Finskem srečaš v vseh, tudi najvišjih službah celo vrsto žen, ki resno in odgovorno vrše svoje delo. — Finski parlament šteje tudi 20 ženskih poslancev, kar je gotovo znak velike politične zrelosti finskega naroda.

UVOZ
ČEŠKEGA IN
ANGLEŠKEGA SUKNA

◉ A. & E. SKABERNE ◉
LJUBLJANA

BOGATA
IZBIRA

Pletete? Kvačkate? Predno kupite **volno**, oglejte si najnovjše proizvode trdke

VI. Teokarović v Ljubljani, Gradišče 4

Novo volno konkurirajo z inozemskimi y kakovosti in barvi, kt je zajamčeno stalna. Tam dobite tudi veliko izbiro prvovrstnega blaga za moške obleke in plašče, ki prav tako tekmuje z inozemskimi izdelki v kvaliteti in ceni

„Tončka, zakaj ne pazite bolj pri pranju, glejte, kako se raztrga perilo!“
„Gospa, stara sem postala ob delu . . . ker kupujete slabo milo . . . Terpentinovo milo Zlatorog je komaj dražje, toda koliko izdatnejše je! Njegova gosta bela pena pere prizanesljivo in perilo traja na leta. Lepo duhti, mehko voljno je . . . čisto belo.“

TERPENTINOVO MILO

Zlatorog

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

*

Z naročilom pošljite din 5.—, lahko tudi v znamkah

Drobna knjižica z veliko vsebine

modeli in kroji za de-

klice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezanine, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Dekliško perilo

Neveste

Platno, šifon, inlet za posteljnino, prešite in volnene odeje, vsake vrste namizne garniture, brisače, kuhinjske krpe, vsake vrste blaga za osebno perilo, vse prvovrstno in po zmernih cenah, dobite pri tvrdki

ROBERT GOLI

v Ljubljani, Šelenburgova ulica 3